

MASARYKOVA UNIVERZITA

Filozofická fakulta

Ústav hudební vědy

Učitelství estetické výchovy pro střední školy

Lucie Zámečníková

Vnímání barev a jejich působení v estetické výchově

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Antonín Tomek

Brno 2014

Prohlašuji, že předkládanou magisterskou diplomovou práci Vnímání barev a jejich působení v estetické výchově jsem vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury jsem uvedla veškeré použité zdroje.

V Brně, dne 15. května 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala především Mgr. Antonínu Tomkovi za cenné rady a připomínky k mé práci, za tipy na literaturu a za celkové vedení práce. Dále pak Bc. Martině Jelínkové za velkou pomoc s korekcí, mé rodině za podporu po celou dobu studia a v neposlední řadě také kolegům z práce za trpělivost a psychickou podporu.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	BARVY	7
2.1	HISTORIE BAREV	8
2.2	CO JE TO BARVA Z FYZIKÁLNÍHO HLEDISKA	9
2.2.1	<i>Světlo</i>	10
2.2.2	<i>Objekt</i>	11
2.2.3	<i>Oko</i>	12
2.2.4	<i>Mozek</i>	13
3	VLASTNOSTI BAREV	14
3.1	SYTOST BARVY	14
3.2	ODSTÍN BARVY	14
3.3	TEPLOTA BARVY	15
3.4	JAS/SVĚTLOST BARVY	15
3.5	BAREVNÉ SPEKTRUM NEBO LI KRUH BAREV	16
3.6	HARMONIE	17
4	VNÍMÁNÍ BAREV	20
4.1	VNÍMÁNÍ BAREV ZE SMYSLOVÉHO HLEDISKA	22
4.1.1	<i>Význam barev</i>	22
4.1.2	<i>Věda versus umění</i>	23
4.1.3	<i>Kolik barev rozlišujeme</i>	25
4.2	ESTETICKÉ VNÍMÁNÍ	25
4.3	PŮSOBNÍ BARVY	26
4.4	PSYCHOLOGICKÉ PŮSOBNÍ BAREV	30
4.4.1	<i>Asociace</i>	32
4.4.2	<i>Červená</i>	32
4.4.3	<i>Oranžová barva</i>	33
4.4.4	<i>Modrá barva</i>	34
4.4.5	<i>Fialová barva</i>	35
4.4.6	<i>Zelená barva</i>	36

4.4.7	<i>Žlutá barva</i>	37
4.4.8	<i>Hnědá barva</i>	38
4.4.9	<i>Bílá barva</i>	39
4.4.10	<i>Šedá barva</i>	39
4.4.11	<i>Černá barva</i>	39
5	VYUŽÍVÁNÍ BAREV	41
5.1	CHROMOTERAPIE	41
5.1.1	<i>Jednotlivé bravy v chromoterapii a jejich vliv</i>	43
5.1.2	<i>Terapie čaker</i>	45
5.2	MANDALY	46
5.2.1	<i>Význam barev v mandalách</i>	47
5.3	INTERIÉRY A DESIGN	50
5.3.1	<i>Interiéry</i>	50
5.3.2	<i>Design</i>	55
5.4	FENG-SHUI	56
5.5	REKLAMA	60
5.6	MÓDA	62
5.7	STREET ART A GRAFFITI	65
6	BARVY A ESTETICKÁ VÝCHOVA	67
6.1	RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	67
6.2	AKTIVITY PRO HODINY ESTETICKÉ VÝCHOVY	69
7	ZÁVĚR	81
8	RESUMÉ	83
9	SUMMARY	84
10	RESUMEN	85
11	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	86

1 Úvod

Barvy patří neoddělitelně do života každého člověka. Působí na lidské vnímání stejně rozmanitě, jak specifické je vnímání každého člověka. Jsou důležitým prvkem vzhledu každého předmětu, objektu, uměleckého díla či místnosti. Každodenně s nimi člověk prakticky zachází a setkává se s nimi v běžných situacích - při oblékání, zařizování bytu, či v podobě důmyslných městských výloh, které mají za úkol zaujmout lidské oko. Barva je zpravidla první věc, které si člověk na předmětu všimne.

V neposlední řadě lze barvami vyjádřit náladu, vkus a preference, neboť člověk si vědomě, a někdy i podvědomě, vybírá barvy, kterými se obklopuje. Skutečnost, že lidské oko barvy potřebuje, je nepopíratelná, proto si jejich funkce a působení zaslouží podrobnější zkoumání. Z barev se radujeme, komunikujeme pomocí nich a vyhledáváme je.

Je známo, že cit pro barvu je nejpobulárnější estetický cit. Barvy zasahují do každého uměleckého díla a mají v něm přinejmenším sdělovací charakter. Abychom umělecká díla dokázali správně vnímat, pochopit a uměli se v nich orientovat, je nezbytné znát symboliku barev. V hodinách estetické výchovy se učitelé mnohdy věnují zejména klasickému umění, což ovšem nemusí být pro všechny žáky tak atraktivní. Rozhodla jsem se tedy svou diplomovou práci zaměřit na současného žáka. Domnívám se, že začleněním tematiky barev do osnov učitelské výchovy by mohlo hodiny estetické výchovy více ztraktivnit a vnímání barev žáky by bylo lépe pochopeno. Jelikož se jedná o téma, které je vždy aktuální a dozajisté si v něm každý najde to své. Mým cílem je vybrat z tematiky barev i takové poznatky, které nebývají na školách často probírány a objasnit, proč barvy vnímáme konkrétním způsobem. Zaměřím se na působení jednotlivých barev, jejich symboliku a oblasti, kde se vliv barev uplatňuje.

Estetická výchova je stejně důležitá, jako jiné předměty technické či humanitní, bohužel je často vnímána jako předmět doplňkový. I estetické vnímání žáka je potřeba rozvíjet a formovat, neboť umění obohacuje naše životy a umocňuje prožitek života.

Další důvody, které mě vedly k výběru tohoto tématu, jsou čistě osobní. Tématika barev mě velmi zajímá a díky této diplomové práci, jsem si konečně mohla vyhradit čas na bádání po vztahu mezi vnímáním a barvami. Literatura, která se mi dostává do rukou, celou problematiku barev posuzuje zejména z fyzikálního pohledu, nicméně jsou i autoři, kteří se snaží celou věc objasnit spíše z psychologického hlediska. Spousta lidí si uvědomuje, že na ně barvy nějakým způsobem působí, avšak problematika vnímání a působení na člověka bývá často ukryta někde v pozadí. Barvy jsou celkově velmi atraktivní téma a názory na objasnění jejich vlivu na člověka se často liší. Proč na nás tak intenzivně působí, se často stává součástí vědeckého výzkumu. Rozhodla jsem se tedy shromáždit co nejvíce poznatků a pokusit se je využít tak, aby byly použitelné v učitelské praxi.

2 Barvy

Barvy považujeme za přirozenou součást našeho vidění světa. Lidské vidění je dosud nedokonale prozkoumanou oblastí a tak se názory na to, jestli to co vidíme je skutečné nebo není, liší. Podle Pleskotové je barva to, co není neboli to, co vnímáme jako barvu, vlastně neexistuje, protože barvy jsou ukryty ve světle. Svět kolem nás je totiž ve skutečnosti nebarevný. Všechny barvy jsou však ukryty ve světle, které se našim očím zdá nebarevné, bezbarvé. Ze světla se barvy rodí, ve světle žijí – a bez něj zanikají.¹ Toto tvrzení je založeno na Newtonově teorii, kterou vydal ve své Nové teorii světla a barev (1672)². Hlásá v ní, že barvy jsou vlastností světla. Jeho velkým odpůrcem se stal básník a přírodovědec Johann Wolfgang Goethe (1749 – 1832), který je považován za zakladatele zkoumání působení barev a jejich vlivu na lidskou psychiku. Jeho dílo *Nauka o barvách*, čítající přes dva tisíce stran, je výsledkem jeho dlouholeté studie barev a experimentů s nimi. Goetheho kniha byla fyziky pochopitelně odmítnuta, avšak jeho poznatky v oblasti působení barev na psychiku či estetické vnímání dosud nebyly překonány.

Barva sama o sobě je abstraktním pojmem, stejně jako např. číslo. Ať už jsou barvy reálné nebo okem vytvořené, barva je zrakový vjem, který označujeme přídavnými jmény např. bílá, červená, modrá, hnědá, fialová atd. Pojmem barva označujeme barevnost předmětů a pokládáme ji za jejich stálou vlastnost. Někteří z nás obdařeni dobrým viděním a citlivostí, si uvědomují, jak se barevnost předmětů mění vlivem různých okolností, např.: během dne či roku. Barvu můžeme chápat i jako označení pro tuhé či tekuté skupenství látek, jejichž nanesením na předmět vyvoláme barevný vjem. Jsou to látky komplikované chemické skladby, které ovlivňují odraz světla tak, že je vnímáme jako barevné. Barvy dokáží působit na naše vědomí. Spojujeme je se známými zkušenostmi, citově je prožíváme a připisujeme jim významy.

¹ PLESKOTOVÁ, Petra. *Svět barev*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987, s. 11

² Je známo, že při řešení problému fyzikální podstaty světla se Newton přiklání k atomismu a založil tzv. korpuskulární teorii světla, podle níž je světlo jakýsi proud elementárních světelných částic, lišících se podle barvy tvarem i velikostí.

2.1 Historie barev

Vztah člověka k barvám byl již od pradávna velmi silný. Barvy jsme schopni vnímat již od narození. Jeskynní malby jsou dokladem toho, že již naši předci měli nemalé schopnosti rozlišovat nejen jednotlivé barvy, ale také odstíny.

Jeskyně Altamira byla objevena v severovýchodním Španělsku v roce 1879 španělským archeologem Donem Marcelinem. Altamira byla obydlena pravděpodobně mezi 16 000 až 9 000 lety před naším letopočtem. Malby Altamiry byly unikátní v mnoha směrech – obsahovaly někdy až tři různé odstíny barev na jednom zvířeti což dokazuje vyspělou zkušenost v práci s barvou. Technická zdatnost autorů těchto maleb byla podporována opravdovostí, s jakou malíři zobrazovali proporce zvířat. Malíř využíval drobných nerovností jeskyně, aby tak malbě dodal nový rozměr.³

Řecký lékař Hippokratés dokonce spojoval barvy s lidskou povahou. Vypracoval podle nich teorii čtyř základních typů temperamentů.⁴ Hippokratés měl na mysli míšení čtyř hlavních šťáv v lidském těle, temperamentem rozuměl povahu člověka a učil, že závisí na poměru krve – sanguis, černé žluči – melancholé, žluči – cholé a hlenu – flegma. Podle tohoto rozdělení stanovil základní lidské typy⁵:

Sangvinik	Červená barva
Cholerik	Žlutá barva
Flegmatik	Zelená barva
Melancholik	Modrá barva

³ ARTMUSEUM Martiny Glennové. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=124

⁴ Přibližný význam slova temperament v řečtině znamená „správné míšení“

⁵ PLESKOTOVÁ, Petra. *Svět barev*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1987, s. 202

2.2 Co je to barva z fyzikálního hlediska

Objektivní příčinou barevného vjemu je světlo. Z fyzikálního hlediska jsou podle některých vědců barvy různými formami bílého světla, které v sobě sjednocuje všech sedm barev duhy: červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, modrou, indigovou a fialovou. Další formulace nazývají barvy osobním, smyslovým vjemem, který je stimulován v mozku světlem, dopadajícím na sítnici oka. Vnímání barvy je náročný proces, ve kterém spolupracují světlo, objekt, oko a mozek. Fyzikálně se jedná o elektromagnetické záření různých frekvencí a délek. Podstatou je, že elektrony v atomech přemění svou energii, kterou následně vyzařují jako elektromagnetické vlnění. Konkrétně vzniká energie tvořící světlo v elektronovém obalu atomu a část energie je za určitých podmínek uvolněna a vyzařována ven. Kvantum energie bývá často označováno jako foton. Vzhledem k velikosti atomu, se výsledná délka vlnění uvádí v nanometrech. O barvě, jakou bude světelné záření mít, rozhoduje jeho frekvence.

Lidské i zvířecí vidění je vysoce komplexní proces. I přes veškeré pokroky vědeckých znalostí v této oblasti, ale není dosud dopodrobna známo, jak náš zrak přesně pracuje, a to zdaleka nejen třeba co se týká vyšší sémantické analýzy zrakových signálů mozkiem (tj. rozpoznávání tvarů, objektů apod.), ale i co se týká procesů, které stojí na úplném počátku vidění, neboli vidění v jeho nejprimitivnější formě – formace zrakových signálů okem. Speciálně sítnice v oku, se svými světločivnými receptory a komplikovanými nervovými spojeními, vývojově patřící k mozku, je nesmírně složitý orgán. Jak funguje, je stále ještě do značné míry předmětem teorií a dohadů.⁶Každá barva slunečního spektra má svou vlastní vlnovou délku světla, kterou měříme v nanometrech, což je miliardtina metru.

Červená barva	650-760 nm
Žlutá barva	550-590 nm
Zelená barva	490-550 nm
Modrá barva	430-490 nm
Fialová barva	Kolem 420 nm

Vidět barvy můžeme díky schopnosti předmětů odrážet dopadající světlo.

⁶Viz. PALADIX *foto - on - line*. [online]. [cit. 2014-01-13]. Dostupné z: <http://www.paladix.cz/sekce/teorie/>

2.2.1 Světlo

K určení toho, co světlo vlastně je, stojí za to opět zmínit badatele z historie, kteří už tehdy přišli na zajímavé poznatky. Jakékoliv světlo je příčinou zrakových vjemů čili vidění. Aristoteles (384 – 322 př. n. l.) ve svém díle "O smyslech" napsal: „*Každá barva jest hybným činitelem toho, co skutečně jest průhledné, a v tom je její podstata. Proto také není bez světla viditelná a každá barva každého předmětu vidí se jen ve světle.*“ Tehdy byl Aristoteles přesvědčený o tom, že světlo je něco průhledného a šíří se jako vlnky na vodní hladině.

Sluneční světlo lze rozložit na barevné spektrum, ale také složit všechny barvy spektra na výsledné světlo bílé. Bílé světlo vznikne smísením ze tří barevných světél základních, tj. ze záření, které vyvolává vjem oranžové, červené, zelené a fialově modré. Toto skládání barevných světél se nazývá sčítání neboli adice a hraje důležitou roli nejen v našem zrakovém aparátu, nýbrž i v barevné fotografii a v televizi, jakož i na divadle, kde osvětlovač pracuje s jednobarevnými světly.⁷

Již jednou jsem zmiňovala Isaaca Newtona v souvislosti s barvou, který byl mimo jiné významným badatelem na poli optiky a proto ho tu rozeberu v souvislosti se světlem. Teorie bílého světla se opírá o Newtonův postulát, který publikuje ve svém díle Optika (Opticks, 1704) avšak nedokládá to žádnou zkušeností, k čemuž se vyjadřuje Goethe. „*To nemá se zkušeností nic společného, je to jenom jeho interpretace velmi specifického pokusu s trojbokým hranolem. Ale Newtonovi nejde o zkušenost, nejde mu o vysvětlení zrakových zážitků, nýbrž o stanovení výchozích pojmů, s nimiž by se dalo pracovat ve smyslu matematické logiky.*“⁸

Jak předznamenávají tyto teorie, názory na světlo, a jeho podstatu, se liší. Newton, jak již bylo řečeno, pokládal světlo za něco, co se skládá ze spektrálních barev. Goethe vnímal světlo jako něco, co je světlejšího než jakákoliv barva. Tvrdil, že pokud jsou však barvy vždy o něco tmavší než to, čemu říkáme světlo, nikdy se nemohou změnit v něco světlejšího, než

⁷ BROŽEK, Jaroslav. *Uvedení do práce s barvami*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1995. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně), s. 22

⁸ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, s. 14

samy jsou. Stejně jako na světlo se různí pohledy i na světlost odstínů. Zatím co Newton tvrdí, že co se světlosti týče, jsou si všechny barvy rovnocenné, podle Goetheho mohou mít barvy různý stupeň světlosti. V posledních letech je světlost barvy považována za měřitelnou vlastnost barvy a později se k popisu všech vlastností barev dostanu.

2.2.2 Objekt

Objekt nebo chcete-li předmět, je nositelem barvy jako jedné z vlastností a tím pádem rozhoduje vedle našeho oka o barevném vjemu.

Barevnost předmětu je ovlivněna zejména dopadajícím světlem. Velký podíl na výsledné barvě má charakter jeho povrchu, jeho vnitřní struktury a jeho povrchové úpravy nebo nátěru, jelikož fyzikální i chemické složení povrchu předmětu ovlivňuje součinnost světelného záření s předmětem. Odraz světelného záření od předmětů bývá různý. Část světla je pohlceno předmětem, zbytek se odrazí od jeho povrchu. Mluvíme proto o odrazu povrchovém nebo podpovrchovém. Povrchový odraz zpravidla nezmění příliš charakter dopadajícího a odráženého světla, povrch se jeví světle barevný, kdežto podpovrchový se jeví sytěji barevný.⁹

Sami si tento fakt můžeme ověřit tak, že vedle sebe položíme dva předměty s různou povrchovou úpravou – jeden lesklý a druhý matný. Lesklý povrch bude odrážet více světla a tím pádem se bude jevit jako světlejší, než povrch matný. Což dokazuje, jak velký vliv má na výsledný obraz povrch předmětu, na které světlo dopadá.

⁹ BROŽEK, Jaroslav. *Uvedení do práce s barvami*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1995. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně), s. 27

2.2.3 Oko

Zrakovým orgánem je oko. Je to velmi adaptabilní nástroj díky své schopnosti přizpůsobit se extrémním situacím. Zornička se se změnou světelných podmínek otvírá nebo naopak uzavírá.

Lidské i zvířecí vidění je vysoce komplexní proces. I přes veškeré pokroky vědeckých znalostí v této oblasti není dosud dopodrobna známo, jak náš zrak přesně pracuje. A to zdaleka nejen třeba co se týče analýzy zrakových signálů mozkem (tj. rozpoznávání tvarů, objektů apod.), ale i co se týká procesů, které stojí na úplném počátku vidění, neboli vidění v jeho nejprimitivnější formě – formace zrakových signálů okem. Speciálně sítnice v oku, se svými světločivými receptory a komplikovanými nervovými spojeními, vývojově patřící k mozku, je nesmírně složitý orgán. Jak funguje, je stále ještě do značné míry předmětem teorií a dohadů.¹⁰

Lidské oko velmi jemně rozlišuje jas. Rozsah vnímaného jasu zdravého oka se pohybuje v rozmezí 10^{-4} do 10^6 ve fyzikálních jednotkách jasu. Co se odstínů týče, jsme schopni rozlišovat až 200 různých odstínů monochromatických barev. Zrakovými receptory jsou světločivé buňky – čípky a tyčinky. Co se počtu týče, v oku se nachází zhruba 130 milionů tyčinek a 6-7 milionů čípků. Tyčinky jsou velmi citlivé na jas světla, avšak nerozlišují barvy. Díky tyčinkám jsme schopni vidět „černobíle“, vidět za zhoršených světelných podmínek, čili za tmy a za šera a to zejména prostřednictvím zrakového purpuru rhodopsinu (oční purpur - barvivo oka citlivé na světlo, má za úkol převod světelného kvanta na nervový impuls). Vnímání barev zprostředkovávají čípky. Je jich mnohem méně a jsou méně citlivé než tyčinky. Malé množství světla je nedokáže podráždit tak jako tyčinky. Proto za malých intenzit světla barvy nedokážeme rozlišit. Jodopsin, (nebo též fotopsyny) vyskytující se právě v čípcích, je citlivý na světelné paprsky různé délky. Podrážděním receptoru – ať už čípků nebo tyčinek vzniká fotochemická reakce, která spustí nervový vzruch a ten je pak prostřednictvím nervových vláken veden do mozku.

¹⁰ Viz. PALADIX foto - on - line. [online]. [cit. 2014-01-14]. Dostupné z: <http://www.paladix.cz/sekce/teorie/>

Nyní krátce rozeberu, jak vzniká obraz v oku. Světlo, které se odrazí od předmětu, pronikne čočkou do oka. Projde sklivcem, což je světlolomná tekutina vyplňující oční kouli a soustředí se do žluté skvrny na sítnici, což je místo nejostřejšího vidění.

Nepatrné množství světla proniká i do okrajových částí sítnice, kde podráždí tyčinky, takže vzniká periferní (okrajový) vjem předmětů, jež neleží přímo v zorném poli. Periferní vjem slouží k lepší orientaci v prostoru.¹¹

2.2.4 Mozek

Zrakový aparát se neskládá jen z oka. Velmi důležitou součástí jsou i nervové dráhy a mozková kůra v týlním laloku mozku, kde sídlí tzv. zrakové centrum. V něm se vytváří zrakový vjem. Mozek řídí proces vnímání, zaměření očí, dává vjemu věcný obraz a významovou i emoční náplň.

Podráždění tyčinek a čípků odvádí zrakový nerv – silný svazek nervových vláken – do mozku, do zrakového centra v obou polokoulích mozku, kde teprve vzniká zrakový vjem. Zrakové nervy z obou očí se kříží tak, že podráždění z levého oka se vede též do pravého mozkového laloku a z pravého oka do levého laloku, což umožňuje prostorové a plastické vidění. Interpretace vjemu znamená, že k vnímanému předmětu a k jeho barvě zaujímáme psychický postoj. Do výkladu vjemu se zapojuje rozumové hodnocení, citové prožívání i jiné prvky lidské psychiky.¹²

¹¹ BROŽEK, Jaroslav. *Uvedení do práce s barvami*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1995. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně), s. 23

¹² Tamtéž, s. 32

3 Vlastnosti barev

Barvy se vyznačují různými vlastnostmi. Tato kapitola je věnována objektivním měřitelným vlastnostem.

Jsou to:

- sytost barvy
- odstín barvy
- teplota barvy
- jas/světlost barvy

3.1 Sytost barvy

Sytost neboli intenzita patří mezi základní charakteristiky barvy. V terminologii můžeme narazit na pojem barevná sytost. Jedná se o označení stupně odlišnosti určitého barevného odstínu od odstínu neutrálního tónu ve stejné světlosti. Nižší sytost barevného odstínu je způsobena zastřením spektrálního složení světla elektromagnetickým kmitáním dalších vlnových délek. Sytost barvy můžeme chápat taky jako vyjádření její čistoty. Velký vliv na vnímání sytosti barvy má i stupeň osvětlení předmětu, u kterého sytost jeho barvy sledujeme. Při nižším osvětlení se může zdát sytost barvy menší než při silnějším, kdy barva silně vynikne.

3.2 Odstín barvy

Odstín barvy je základní vlastnost, která odlišuje jednotlivé barvy od sebe. Lidské oko pošle signál do mozku a ten vyhodnotí, o kterou barvu se jedná. Celý proces je výsledkem vnímání. Stejně jako sytost je i barva ovlivněna úrovní světla, které na ní dopadá.

Pokud barva vzniká odrazem světla od povrchu předmětu nebo jeho pohlcováním, jde o subtraktivní systém míchání barev (tzn. výsledná barva je průnikem obou původních barev). Předměty nemají vlastní barvu, ale je jim vlastní určitou část světelných paprsků odrážet a jinou pohlcovat. Černě zbarvený předmět pohlcuje celé barevné spektrum světla, zatímco bílé předměty veškeré světelné paprsky odrážejí.¹³

Tato teorie se opět opírá o fakt, že vše je ve skutečnosti černobílé a barva předmětu je výsledkem odrazu světla v kombinaci se složením povrchu. Pokud by barva předmětu byla již získaná vlastnost, byl by i odstín buď světlejší, nebo tmavší variantou barvy.

3.3 Teplota barvy

Barevné odstíny se mimo jiné vyznačují i svou teplotou, čili tím, jestli na nás barva působí teple či studeně. Protože se jedná o vjem založený zejména na učení nebo na zkušenosti, může barevný odstín působit na každého jedince jinak, co se týče teploty. Čili co je pro jednoho barva studená, pro druhého může být barvou teplou. Obecně lze říct, že mezi teplé barvy řadíme červenou, žlutou a oranžovou. Z psychologického hlediska teplé barvy povzbuzují k činnosti nervovou soustavu, udržují svalové napětí a zvyšují chuť k jídlu. Studené odstíny – kam řadíme např. modrou či zelenou, tlumí fyziologické funkce a tím na nás působí klidně a stále.

3.4 Jas/světlost barvy

Jas neboli světlo barvy patří mezi základní vlastnosti, kterými se barva vyznačuje. Mezi světlé barvy, řadíme zpravidla barvy takové, které odrážejí nejvíce světla. Nejvíce světla odráží barva bílá, proto ji receptory oka vnímají jako barvu světlou. Naopak barva hnědá odráží světlo jen velmi málo a je tak pokládána za barvu tmavou. Pokud budeme jednotlivé

¹³ HASHIMOTO, Alan. *Velká kniha digitální grafiky a designu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008, s. 224

odstíny zesvětlovat přidáním bíle, získáme sice větší světlost barvy, ale menší intenzitu. Syté tóny při přílišném ztmavování zase přichází o svou zářivost. Velký vizuální vliv na jasnost barvy má pozadí, na kterém je barva umístěna. Barvy na světlém podkladu se jeví světlejší, než stejná barva na podkladu tmavém.

3.5 Barevné spektrum neboli kruh barev

Barevné spektrum je často využíváno jako pomůcka ať už při malířství, výuce, tvorbě interiérů nebo psychologii. První náznaky vznikly zhruba 350 let př. n. l. a jako první formoval myšlenku barevného spektra Aristoteles (384 – 322 př. n. l.) jenž pronesl, že barvy existují v prostoru mezi černou a bílou. Postupem let se teorií barev zabývalo spousta filozofů, malířů i matematiků. V roce 1611 se finský matematik Sigfridus Aronus Forsius (1560 -1624) pokusil uspořádat barvy do rotačního elipsoidu, za použití červené, modré, zelené a žluté, na šedé škále. Známým vědcem, který se zabýval barevným spektrem, byl Isaac Newton (1643-1727). Dal vzniknout primitivní chromatické škále založené na principu skládání světla, avšak jeho škála postrádala barvu červenou a purpurovou. Mezi 18. a 19. tím stoletím navázal Johann Wolfgang Goethe na Aristotela a vytvořil barevný systém založený na třech párech komplementárních barev s opozicí mezi jasně žlutou a temně modrou. Kruh amerického tiskaře Mosese Harrise (r. 1776) už obsahoval celkem 18 odstínů. Vznikl ze tří barev primárních a z barev sekundárních. Postupem let se vyvíjelo několik dalších variací, některé primitivnější, některé složitější, zahrnující už i např. sytost odstínů.

Barvy můžeme rozdělit na barvy pestré a nepestré. Mezi nepestré barvy řadíme barvu bílou, černou a neutrální odstíny šedé. Pestré barvy jsou všechny ostatní. Pokud zkombinujeme nepestrou barvu s barvou pestrá, stupňujeme intenzitu pestrých odstínů. Pokud při skládání barevné plochy použijeme více jak dvě pestré barvy, výsledek může působit zmateně. Vhodné kombinace pestrých barev mají svá pravidla, která se odvozují od barevného šestnáctiúhelníku. Kruh je vytvořen tak, že na vrcholu je barva žlutá, proti němu

dole fialová, vpravo uprostřed červená, proti ní vlevo zelená. Zbývající segmenty šestiúhelníku vytvářejí barvy mísením.¹⁴

Díky vytvořenému barevnému spektru se můžeme lépe orientovat v primárních a komplementárních barvách. Snáze nalezneme protikladné dvojice i barevné odstíny, které budou vzájemně tvořit harmonii. Kruh barevného spektra je vhodnou pomůckou do hodin estetické výchovy. Pokud budeme žáky v hodinách estetické výchovy seznamovat s harmonií již v prvních hodinách a vysvětlíme jim její principy, začnou postupně rozvíjet své estetické vnímání a to se poté stane přirozenou součástí jejich dovedností.

3.6 Harmonie

Barevná harmonie je založena na převaze určitého barevného tónu a na vnitřních vazbách vytvořených vzájemným promísením dvou vedle sebe položených barev. Z dosavadních poznatků o působení barev a na základě problémů, předtuch, znamení a konfliktů, jimiž naše doba žije, se může zdát, že harmonie založené na dominanci jediné barvy nejsou dnes příliš žádané.¹⁵

Harmonické kombinace barev vznikají na základě těchto pravidel:

- Tón v tónu - je založen na tom, že se kombinují sousední barvy, případně od jednoho pole
- Jedné čtvrtiny - doporučuje kombinovat barvy nalézající se v jakkoliv otevřené čtvrtině šestiúhelníku
- Jedné poloviny - dává ještě širší prostor pro kombinaci barev, celou jednu polovinu šestiúhelníku při dodržení zásady, že nikdy nesmí být použita žádná barva z druhé poloviny kruhu

¹⁴ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 99

¹⁵ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 86

- Pravidlo kontrastu - doporučuje kombinovat přesně protilehlé barvy, tedy barvy kontrastní. Neměli by být použity rovnoměrně, jedna z nich by měla dominovat, druhá být doplňkem¹⁶

Dříve byla za harmonii považována vzájemná příbuznost barevných tónů. Stejně fyzikální i duchovní působení a žádná barva, která by zásadním způsobem narušovala skladbu celkového vjemu. Současné představy o harmonii však bývají velmi často založeny na protikladu.

Naše současná představa o harmonii – to jsou protiklady a protimluvy, vzájemně se svářící tóny, narušená rovnováha, zpochybněné principy, náhlé údery bubnů, velké otazníky, zdánlivě marná snažení, zmařené závěry a nenaplněné touhy, rozbité okovy i velkolepá vzájemná pouta. Kompozice, jež by odpovídala takovému pojetí harmonie, by měla být sestavou samostatně se uplatňujících a od vnitřní nutnosti osvobozených elementů barev a tvarů, které se společně podílejí na vzniku vyššího celku nazývaného obraz.¹⁷ Tak jako všechno ostatní, i harmonie vychází z osobních preferencí. Obecně však harmonické kombinace vznikají na základě dodržení pravidel uvedených výše na poli barevného spektra neboli kruhu barev. Kruhem barev se zabýval také Goethe. Zásadním poznatkem jeho bádání je, že každé paletě viditelných základních barev odpovídá paleta vnitřních zážitků. A stejně jako barvy v kruhu přechází jedna do druhé, i citové dojmy vyvolané barvami přechází jeden do druhého.

Goethův kruh barev je tedy zkratkovitě vyjádření vnější i vnitřní působnosti barev na člověka. A tento kruh je přitom v plném souladu s optickými, ryze fyzikálními poznatky, k nimž Goethe dospěl.¹⁸

Takže stejně tak jako platí pravidla a zásady plynoucí z fyzikálních vlastností barev, uplatňují se tato vzájemná působení i ve smyslově – morální rovině. Běžné fyzikální pojetí barev zachycuje sice jejich měřitelnou složku, ale z té nemůžeme žádným způsobem vyčíst, že by barvy mohly charakteristicky působit na náš citový život. Goethův přístup vysvětluje nejen

¹⁶ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 100

¹⁷ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 86

¹⁸ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. 1. vyd. Hranice: Fabula, c2011, s. 26

smyslové vlastnosti barev, ale současně vliv jednotlivých barev na vnitřní prožívání. Tím sklenul Goethe podivuhodný most od fyzikálních poznatků o barvách až k jejich uměleckému využití.¹⁹

V současné době se začínají prosazovat barevné kombinace, které dříve byly označovány za disharmonické. Leckdy jsou to barvy odlišného fyzikálního působení, avšak právě tato protikladnost bývá mimořádně působivá. Barevné kombinace mají bezpočet variant a možností. Neexistují žádné povolené či nepovolené kombinace, převaha jedné barvy nad druhou či podobná omezení. Barevná skladba se čím dál více posouvá do abstraktní roviny.

¹⁹ GOETHE, Johann Wolfgang von. Smyslově-morální účinek barev. 1. vyd. Hranice: Fabula, c2011, s. 26

4 Vnímání barev

Vnímání barev je hlavním cílem, které má tato diplomová práce objasnit, jelikož se jedná o celou podstatu působení barev a na lidi. Přesto, že se jedná o velmi individuální záležitost lze to z fyziologického a fyzikálního hlediska obecně vyjádřit. Vnímání označujeme jako percepční neboli poznávací procesy. Jde o složité psychologické procesy často současně probíhající, pomocí nichž poznáváme realitu kolem nás. Vnímání je tvořeno našimi smyslovými orgány, které jsou nazývány receptory. Pomocí nich přijímáme podměty z vnějšího a vnitřního prostředí. Jednotlivé receptory nám zprostředkovávají počitky, což jsou odrazy jednotlivých vlastností předmětů a vjemů, které na nás působí (např. že květina je žlutá) a jsou jakýmsi výsledkem vnímání. Větší množství počitků tvoří komplexní složku – vjem. Jednotlivé předměty působí na naše receptory jako celky a každý vjem podvědomě dotváříme subjektivním faktorem, jelikož vnímání je proces spjatý s minulou zkušeností.

Jakmile receptory v organismu zaznamenají a zpracují počitky, vytvoří jakýsi stabilní avšak ne vždy úplně reálný obraz okolního světa. Každý člověk vnímá různé věci jinak. Kvalita vnímání je přímo úměrná kvalitě smyslových orgánů a je zřejmé, že i emoční stav jedince v danou chvíli a jeho fyziologické potřeby mají velký vliv na celkové vnímání. Jelikož i vnímání se vyvíjí a společně s tím vznikají různé asociace, které v průběhu rozvoje získáváme.

Vondráček ve své publikaci popisuje, jak vnímáme jednotlivé barvy. Zmiňuje, že vnímání se odvíjí od různých momentů. Smysl pro barvy je u různých lidí s normálním vnímáním barvy různý. Jak kdo vnímá věci pak, popisuje dále slovy: *„Kdo se učil malovat nebo poněkud se přiblížil malířskému umění a měl určitý talent, naučil se docela jinak dívat na barvy. Laik žije pod vlivem tradice, ví, že tráva je zelená, krev červená, nebe modré, sníh bílý a neodvází se vidět na předmětech jiné barvy.“* Malíř v určitých osvětleních vidí jiné odstíny, např. trávu fialovou, sníh modrý atd. Tím, správně – li to co vidí, vystihne, vytvoří

krásný obraz, též přežene- li to málo, přežene- li to mnoho, odcizí svůj obraz většině laiků a obraz takový působí na malířské laiky komicky.²⁰

Základním předpokladem pro vnímání barev je optické vnímání. Smyslovým orgánem je zde oko, smysl samotný nazýváme zrak. Oko je schopné rozlišovat několik různých vlastností a je schopno nám informace o nich zprostředkovat. Existují různé teorie, které zkoumají, jestli nám naše smyslové orgány umožňují poznávat opravdovou realitu. Jak již bylo řečeno, velkou roli zde hraje subjektivní faktor. Avšak pokud se tímto faktorem nebudeme zabývat a zaměříme se jen na skutečnosti osobnostním aspektem neovlivněné, stejně nemáme jistotu, že obraz, jenž nám předkládají smysly je pravdivý. Objevují se názory, že vše co existuje, je pouze jakýmsi výtvozem našeho vnímání.

Filosof Immanuel Kant (1724 – 1804) popsal celý svůj pohled na svět, aby jím pak ovlivnil směr dalšího vědeckého úsilí. Je to přesvědčení, že naše vjemy nám netlumočí pravou skutečnost vnějšího světa, nýbrž že mají původ v našich vlastních smyslových orgánech. Jinými slovy: Obrazy předmětů, o nichž si myslíme, že nás obklopují, nepocházejí vůbec z okolního světa, nýbrž se tvoří až na naší sítnici.²¹ Otázkou je, co tedy vjemy vyvolává. Podle Kanta to nevíme a nemůžeme vědět. Tvrdí, že obrazy jsou pouze reakcí oka na cosi nepoznatelného – podle Kanta věcí o sobě. Vzhledem k tomu, že neexistují důkazy o tom, že naše smyslové vjemy přesně odpovídají reálným skutečnostem, nelze Kantovu teorii ortodoxně zamítnout. Už jenom proces vzniku obrazu na sítnici je složitý a prochází několika fázemi.

Jak již bylo zmíněno, podráždění sítnice vyvolává nejprve chemický proces v sítnici, ten ovlivňuje zrakový nerv, zrakovým nervem se toto podráždění vede dále do mozku, tam vznikají další chemické procesy a teprve jejich konečným výsledkem je náš vjem.²² Což nás svádí k myšlence, že možnost, že se vjem jakýmkoliv způsobem odchýlil od reality, je nakonec celkem pravděpodobná. Avšak zatím se neobjevil žádný vědecky podložený a vysvětlený důvod, který by donutil populaci nedůvěřovat smyslům.

²⁰ VONDŘÁČEK, Vladimír. Vnímání. Praha: Zdravotnické nakladatelství, 1949, s. 16

²¹ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, s. 7

²² Tamtéž, s. 8

Jedním z filozofů, básníků a vědců, který se neztotožňoval s představou bezbarvého světa plného elektromagnetického vlnění, byl již zmiňovaný Goethe. Svět, který vnímal a o jehož realitě byl naprosto přesvědčen, byl plný krásných barev. Ve své době se jako jeden z mála dokázal oprostít od populárních matematických zákonů a zaměřil se na zákony námi viděné, vnímané a prožívané. Širokou škálu barev nevnímal jako vjem, který nám zprostředkovává sítnice, naopak barvy označoval za vnější skutečnosti.

4.1 Vnímání barev ze smyslového hlediska

Barva, kterou vnímají esteticky založení lidé, nemá nic společného s barvou, kterou zkoumá věda potažmo fyzika. Fyzik považuje za základní barvy červenou, zelenou a modrou, přesněji řečeno modrofialovou. Pro malíře jsou základní barvy modrá, žlutá a červená, ostatní si je schopen pomocí těchto barev namíchat. Schopnost barvy vnímat nám přináší spoustu výhod. Díky barevné odlišnosti jsme schopni předměty lokalizovat, což slouží k snadné detekci. Vzorování či pestrobarevnost může detekci zjednodušit nebo naopak ztížit, jak známe z přírody u zbarvených živočichů (rosničky na zelené trávě, chobotnice na písčitém dně). Barva bývá většinou vnímána na základě vlastních zkušeností avšak často barvy podvědomě a subjektivně vnímáme v závislosti na pohlaví, národnosti, věku, kulturním prostředí či sociální příslušnosti.

4.1.1 Význam barev

Postupem věku pro nás barvy získávají různé významy. Naše subjektivní vnímání barvy v nás formuje zejména rodina a prostředí, ve kterém vyrůstáme. Děti vnímají barvy s větší intenzitou než dospělý člověk a mnohé poznatky z dětství zůstaly uloženy v našem podvědomí. Další velký podíl na význam, který přikládáme barvám, má oblast, ve které vyrůstáme a její hodnoty. To vysvětluje skutečnost, že Eskymáci dokáží rozeznávat více odstínů bílé a šedé nebo že v Papui – nové Guinei žije kmen Berinno, jehož příslušníci

rozeznávají pět odstínů mezi zelenou a modrou barvou. Prostředí, ve kterém vyrůstáme a okolí, kterým se obklopujeme, má mnohem větší význam, než si uvědomujeme. Někteří vědci dokonce tvrdí, že zkušenost s barvami může být předávána geneticky. Stejně tak jistý předpoklad k vnímání si sebou neseme díky našemu pohlaví.

Při srovnávání oblíbenosti jednotlivých barev mezi muži a ženami můžeme konstatovat, že mezi oblíbené barvy u obou pohlaví je barva červená, hnědá, šedá a černá, naopak mezi neoblíbenými barvami jsou žlutá, bílá, oranžová a zelená. Rozdílný pohled je na modrou (u mužů je oblíbená, u žen nikoli) a růžovou (oblíbená barva pro ženy a neoblíbená pro muže). Muži upřednostňují oranžovou před žlutou a modrou před červenou. Ženy naopak preferují červenou a žlutou barvu na úkor modré a oranžové. K barvám, kterým ženy dávají přednost, zatímco mezi muži nejde o příliš oblíbené barvy, patří také modrozelená.²³ Zatím co se může zdát, že vnímání barev je záležitost psychiky, objevují se i snahy veškeré barevné působení vědecky dokázat.

4.1.2 Věda versus umění

Jak je známo, věda se snaží pokud možno co nejvíce odhalit přírodní zákony a to jasně definovanými pojmy podle vzoru Immanuela Kanta (1724 - 1804), který tvrdí, že v každé vědě je tolik vědy, kolik je v ní matematiky. Veškeré přírodní zákony převádí do matematických vztahů, které nám pomáhají v technickém rozmachu. Je však mnoho okolností, které matematickými vzorci vyjádřit nelze. Patří sem zejména podměty vnímané našimi smysly. Ať už je řeč o hudbě, vůni, chuti či barvách.

Jistě je možné poukázat na kmitočty tónů, z nichž se skládá akord dur, a na jejich vzájemný poměr, a právě tak na poměr kmitočtů u tónů akordu moll. Ale řeknou nám čísla, k nimž takto dojdeme, něco o tom, proč jeden akord na nás působí přívětivě, utěšeně, optimisticky, kdežto druhý chmurně, tísnivě nebo drásavě? Řeknou nám pouze, jak hustá vlnění doléhají k našemu sluchu, nemohou nám ale uspokojivě vysvětlit jejich působnost na

²³ PEASE, Allan a Barbara PEASE. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Vyd. 1. V Brně: Alman, 2000, s. 315

naše prožívání.²⁴ A podobě je to i u barev. Každá barva má elektromagnetickou frekvenci, kterou zjistit lze. Avšak proč zrovna tato barevná frekvence, kterou vnímáme například jako červenou, na nás působí tolik výrazně, energicky až agresivně, nebo proč právě ona zmíněná červená bude vždy tmavší než žlutá, nám číselná informace o frekvenci nenapoví.

Řeč barev je velmi mnohotvárná. Běžně barvy vztahujeme ke známým předmětům a pokládáme je za jejich vlastnosti (např. že nebe je modré, tráva je zelená, Slunce je žluté atd.) Je to však pouze symbolické vyjádření neboť žádný ze jmenovaných není objektem jednobarevným a stálobarevným. Nicméně připisování barevných vlastností předmětům vypovídá o zobrazovací hodnotě barvy. Vedle zobrazovací hodnoty může barva působit i jako samostatná kvalita.

Barva je skutečná, realistická, emociální sama v sobě, aniž je nutno, aby se vážala široce na nebe, na strom či na květinu.²⁵ Pokud nás nějaká barva zaujme nebo naopak odradí bez ohledu na to, který předmět je nositelem barvy, hovoříme o vlastní hodnotě barvy. Barva dovede určitým způsobem ovlivnit naši psychiku, změnit náladu či naše duševní rozpoložení bez ohledu na to, jaký předmět barvu nese.

Vlastní hodnota barvy je ovlivněna jejími fyziologickými a psychologickými účinky a oslovuje naše city, naši psychiku a jejím prostřednictvím celou naši osobnost.²⁶ Samotná krása barvy nebo tvaru není pro umění ještě dostatečným cílem. Vzhledem k dosud nerozvinutému stadiu našeho umění jsme schopni prožívat svobodné barevné a tvarové kompozice také vnitřně jen velmi omezeně. Naše nervy sice určitým způsobem vibraci zaznamenají, avšak ta je omezena jen na nervovou soustavu a je dosud příliš slabá na to, aby dokázala vyvolat rezonanci také v mysli anebo zasáhla duši.²⁷ S evolucí se naše schopnost rozlišovat barevné odstíny a zaznamenávat vliv barev postupně zlepšuje. Je tedy pravděpodobné, že v budoucnosti bude lidská nervová soustava připravená lépe zpracovávat počítky vyvolané z vnímaného obrazu

²⁴ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, 6-7 s.

²⁵ BROŽEK, Jaroslav. *Uvedení do práce s barvami*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1995, Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně), 99 s.

²⁶ Tamtéž

²⁷ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 91

4.1.3 Kolik barev rozlišujeme

Stejně tak, jak mozek získává schopnost se učit a postupně zlepšovat svou funkci, tak i oko zlepšuje svou schopnost rozlišovat barvy. Lidské oko je schopno rozlišit asi 180 barevných odstínů (150 spektrálních barev – červené, oranžové, žluté, modré a fialové a 30 nespektrálních purpurových barev). Celkově je schopen rozeznat až 17 000 chromatických barev a ještě 300 odstínů šedi až po černou. Velmi důležité je, že vnímání barev je rozdílné od jedince k jedinci.²⁸

Přesné čísla není možné udat, neboť každý z nás má různou citlivost k tónům v určitých částech spektra, stejně tak i různou citlivost k jasu. Na výsledný vnímaný odstín barvy mají vliv také vnější okolnosti jako typ osvětlení, kterou barvu oko vidělo předtím, na jakém podkladu barvu sledujeme atd. Vnímání barevného odstínu se dokonce mění i u jedné osoby v průběhu života. Je to dáno zejména tím, že s rostoucím věkem odumírají buňky sítnice, čočky oka žloutne a je méně průhledná.

4.2 Estetické vnímání

K základní charakteristice běžného vnímání patří jeho výběrovost, která je výrazem závislosti vnímání na potřebách. Přesně a adekvátně člověk vnímá především to, co je pro něho významné, co na předmětu má informační hodnotu z hlediska jeho funkce uspokojování potřeb subjektu, resp. Z hlediska instrumentálního, které vymezuje, jak s předmětem zacházet jako s prostředkem k uspokojování cílových hodnot. Ostatní aspekty předmětu zůstávají nepoznány.²⁹

V případě estetického vnímání, nejde zde o samoúčelný poznávací proces. Jedná se spíš o vnímání, které určují potřeby, konkrétně touha po vnímání a tvoření krásy a vkusu, nebo

²⁸ AMOS: Za školou se školou. [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://skola.amoskadan.cz/s_pp/s_pp_pg/pg4.htm#Barva

²⁹ VONDŘÁČEK, Vladimír. Vnímání. Praha: Zdravotnické nakladatelství, 1949, s. 32

dokonce o jistou potřebu seberealizace skrze krásno. Z toho je zřejmé, že „*estetické vnímání je nesené úsilím postřehnout vše, co může obohatit mysl. Metaforicky lze říci, že v estetickém vnímání se subjekt snaží plně „ vychutnat“ všechny aspekty objektu.*“³⁰

Pokud někdo nemá potřebu vnímat esteticky, na věcech či předmětech upřednostňuje takové vlastnosti, které jsou potřebné pro praktický život. Estetické vnímání si klade za cíl zejména požitky z věcí, jejich tvarů a barev. Avšak i estetickému vnímání se dá naučit. Pokud správně porozumíme uměleckým dílům a naučíme se je prožívat a přemýšlet o nich, budeme jim rozumět. A právě symbolika barev je jednou, ze základních věcí, která může pomoci žákům rozvíjet estetické cítění.

4.3 Působení barvy

Jak již bylo zmíněno, první vlastnost, které si na předmětu všímáme, je jeho barva. Až následně si začneme uvědomovat tvary, linie, povrch a další vlastnosti. Barva bývá často považována i za nositele charakterových vlastností a jsou jí nezřídka kdy připisovány nejrozsáhlejší významy.

Lidově považují se barvy za symboly určitých hnutí myslí nebo duševních vlastností. Červená – láska, žlutá – závist a faleš, zelená – naděje, modrá – přátelství a věrnost, bílá – nevinnost, černá – smutek. Tyto lidové symboly nebyly vždy u jednoho národa stejné. V různých dobách byly různé a i nyní u různých národů jsou různé. Černá není všude symbolem smutku, někde je to naopak barva bílá, u některých indiánských kmenů je to barva hnědočervená, kterou jsou zvyklí vídat jako v souvislosti s půdou a značí pro ně vyprahlost.³¹

Podle Kandinského je zapotřebí odlišit povrchní vnímání barvy od vnitřního prožívání. Tvrdí, že barvy na nás působí dvojím dojmem. Primárním dojmem na nás působí fyzicky – tzn., že se oddáváme kráse a dalším vlastnostem barev, zrakový zážitek nás uspokojuje nebo naopak dráždí, může nás uklidňovat nebo osvěžovat.

³⁰ VONDŘÁČEK, Vladimír. Vnímání. Praha: Zdravotnické nakladatelství, 1949, s. 32

³¹ Tamtéž, s. 16

Fyzické pocity nemají dlouhého trvání. Odehrávají se jen na povrchu, a zůstane-li vůči nim duše uzavřena, nezanechají ani trvalejší stopu. Stejně jako když se dotkneme prstem ledu a po zahřátí na chlad ihned zapomeneme, tak zapomeneme také na fyzický účinek barvy, jestliže se naše oko obrátí jinam. A stejně, jako když pronikne fyzický pocit chladu vyvolaný dotykem ledu hlouběji a vyvolá hlubší pocity anebo celý řetězec zážitků, může také vnější účinek barvy evokovat komplikovanější zážitek.³²

Obvyklé předměty působí na běžného pozorovatele povrchně. Ty, s nimiž se setkává poprvé, zanechávají hlubší paměťovou stopu. Je to jako například rozdílnost setkání dítěte se psem., po zkušenostech si poznatky uloží do mozku, intenzivní zájem se mění v lhostejný, svět tak postupně ztrácí své kouzlo

Teprve na vyšším vývojovém stupni lidstva se rozšíří okruh vlastností, které jsou pro určité předměty a jevy charakteristické. Na nejvyšším stupni pak nabývají hodnot vnitřních a posléze také vnitřního znění. Stejně je tomu s barvou, jež v případě nižší duševní citlivosti vyvolává jen účinky vnější, které společně s ní také vyhasnou. Jednoduchý účinek se však v tomto případě může projevat různě.³³ Oko bývá silněji přitahováno barvami světlými, častěji světlými barvami teplejších tónů. Např. z ostré žluti po čase budou bolet oči a oko bude vyžadovat uklidnění v podobě zelené barvy. Na vyšším vývojovém stupni tento účinek proniká do duše.

Daleko hlubší je psychický účinek barev. Jak již bylo zmíněno, barvy v nás vyvolávají jednoznačně předvídatelné citové reakce. Nastává psychická vibrace způsobená psychickou silou barvy. Goethe ve své *Nauce o barvách* nastiňuje, co vše se odehrává v doposud ne zcela prozkoumané oblasti duševního života, pokud je vystavena účinku barvy.

Vede nás k poznatku, že člověk může nejen vnímat smyslové kvality věcí (tedy například červenou, zelenou, modrou barvu), ale věnuje-li jim dostatečnou pozornost, že zjistí, jak prostřednictvím smyslových dojmů v něm vyvstávají i ryze vnitřní, citové zážitky, a ty že jsou stejně zákonitým projevem věcí jako jejich barvy nebo jiné smyslové vlastnosti.³⁴ Což

³² KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 45

³³ Tamtéž, 46 s.

³⁴ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, s. 20

nás vede k tomu, že svět působí nejen na naše smysly, ale skrze ně zejména na naše vnímání. Pokud se otevřeme zážitkům a příležitostem, které jsme za sebou zanechávali bez povšimnutí, můžeme si potvrdit, jak působí na náš cit.

Prvotní, elementární fyzický účinek barvy poslouží jako dráha, po níž barva pronikne do duše. Zda se tento účinek barvy projevuje skutečně přímo, jak by z výše uvedeného mohlo vyplývat, anebo zda ho bylo dosaženo na základě asociace, musí zůstat nezodpovězeno. Mezi duší a tělem existuje velmi těsné spojení, a lze si proto představit, že určité psychické hnutí může asociativně vyvolat hnutí další. Červená barva může například vyvolat podobnou psychickou vibraci jako plamen. Teplá červen vzrušuje a na základě její podobnosti s barvou čerstvé krve můžeme tento účinek vystupňovat až k nesnesitelnosti. Barva tedy vyvolá vzpomínku na další fyzický fenomén, jenž způsobuje bezprostřední psychické utrpení.³⁵ Na základě asociací lze snadno vysvětlit další účinky barev spojené krom zraku s dalšími smysly. Například asociace žluté spojené s citrónem evokuje kyselou chuť, což dokazuje, že zrak je spojen nejen s chutí, ale také s dalšími smyslovými orgány.

Některé barvy můžou působit drsně, jiné sametově, měkce či tvrdě. Podle Kandinského můžeme barvy dokonce slyšet, což dokazuje myšlenkou přirovnání žluté barvy k vysokým tónům klavíru.

Vysvětlení působení barev na základě asociací není zcela uspokojivé. Např. chromoterapie dokazuje, že barevným světlem lze ovlivňovat somatické stavy.³⁶ Barvy působí na zvířata i na rostliny což vylučuje moment asociace. Barva je dosud nedostatečně prozkoumanou silou, která působí na veškeré projevy organismu.

Umělec je rukou, jež stisknutím té či oné klávesnici uvede duši do stavu funkčně podmíněné vibrace. Z toho plyne, že harmonie barev je založena na principu účelově zaměřeného doteku lidské duše. Tuto zásadu nazvěme principem vnitřní nutnosti.³⁷ Barvu bez vnějšího vymezení uplatnit nelze. Nekonečnou červen si můžeme pouze myslet, v duchu si ji představovat. Při zvuku slova červen se nám nevybaví nic, co by červenou vymezovalo. Určité

³⁵ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 46-47

³⁶ Což vyplývá z vědeckých pokusů

³⁷ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 49

meze jí musíme teprve vnutit, bude li to nutné. Avšak na druhou stranu, je červená, kterou ve skutečnosti nevidíme, ale jen si ji abstraktně představujeme, spojena s určitými přesnými a zároveň i nepřesnými představami provázenými ryze vnitřním fyzickým zněním.³⁸

Slovo barva samo o sobě nemá žádnou hodnotu, tu si musíme nejdříve dodatečně přimyslet. Podle Kandinského je nutno červenou definovat nejen z hlediska materiálního, ale je nutné také přesně určit, o který odstín červené se jedná a vymezit její plochu, tím pádem ji i oddělit od ostatních barev, které ji nutně doprovází a ovlivňují tak subjektivní charakter barvy. Tento nevyhnutelný vzájemný vztah mezi barvou a tvarem nás nutí zamyslet se nad jeho charakterem. Každý tvar, ať abstraktní, anebo geometrický, se vyznačuje vlastním vnitřním zněním, představuje specifický duchovní fenomén. Žlutý trojúhelník, modrý kruh, zelený čtverec působí jinak jak zelený trojúhelník, žlutý kruh a modrý čtverec.

Některé tvary zvýrazňují hodnotu dané barvy, jiné zase potlačují (ostrá barva ostrý tvar), hlubokým barvám sluší více zaoblené tvary, ostré barvy lépe vyniknou v ostrých tvarech. Nemusí to však nutně znamenat, že ostrá barva v zaobleném tvaru bude působit kýčovitě či chaoticky.³⁹

Pokud se oko ztotožní s jednou barvou pouze na krátký okamžik, jedná se o tzv. totalitu. Pokud oko spatří nějakou barvu je jeho přirozeností vytvořit jinou barvu- barvu doplňkovou. Jeto nevědomá činnost oka. Jestliže totalita barev podávána oku jakožto vnější objekt, je pro oko něčím potěšujícím, protože mu v ní přichází vstříc souhrn jeho vlastní činnosti jakožto realita.⁴⁰

V zásadě jde o kruh barevného spektra, kdy protější strana na kruhu je strana doplňková. Pro žlutou je to barva fialová, pro modrou oranžová, pro fialovou zelená atd. Vzniknou ryze harmonické sestavy barev. Barvy na barevném kruhu se dají kombinovat vždy s nějakou matematickou pravidelností. Ať už půjde o spojení na kruhu pomocí třetiv trojúhelníku či šestiúhelníku. V případě trojúhelníku vynikají charakteristické výrazné sestavy jako např. žlutá – modrá, oranžová – fialová atd. a charakter každé z dvojic se odvozuje z charakteru barev, ze

³⁸ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 52

³⁹ Tamtéž, s. 53

⁴⁰ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, 48 s

kterých se skládají. Naproti tomu u kombinací vzniklých spojením třetiv šestiúhelníku hovoříme o nevýrazných sestavách. Nevýrazných proto, že v podstatě přecházíme jen z jedné barvy do sousední druhé barvy. Proto výsledný dojem nemůže být tolik výrazný jako u charakteristických dvojic.

4.4 Psychologické působení barev

Barvy nejsou jen prázdné pojmy označující jednu z vlastností, jak „něco“ vypadá. Bylo prokázáno, že mezi barvami a lidskými pocity skutečně existuje vztah. Význam barev zhodnotil již několikrát zmíněný J.W.Goethe, který patřil k prvním vědcům, zabývajícím se barvou z jiného hlediska, než fyzikálního. Citové prožívání barev spočívá v bezprostřední emoční reakci na barevný vjem, který hodnotíme jako libý či nelibý, příjemný nebo nepříjemný. Výsledný vjem spojujeme s předchozími zážitky a řadíme je do celého citového života. Mluvíme pak o asociacích, osobních preferencích či odmítání některých barev. Význam a obsah vjemu se pohybuje od poznání přes zážitek až do uložení do paměti a následné vybavení.

Psychologie to vidí tak, že schopnost logického myšlení nám umožňuje chápat a posuzovat objektivní dění. Toto myšlení se přitom musí odvíjet bez ohledu na naše případná přání, bez ohledu na to, co se nám líbí nebo nelíbí, tedy obecně bez ohledu na nejrůznější projevy citu. Naproti tomu je citový život je výrazem našeho individuálního založení, je tedy něčím subjektivním a nemá možnost nás informovat věcně o světě ani být spolehlivým vodítkem pro vnější činnost, i když se jím povětšinou – ke své škodě – řídíme.⁴¹ Goethe naopak poukazuje na to, že jednotlivé barvy vyvolávají citové reakce, které lze jednoznačně předvídat, tím pádem dokazuje, že citový život nemusí být vždy subjektivní otázkou naší povahy. Schopnost nebo dovednost orientovat se ve vlastních pocitech bude žákům jistě ku prospěchu jak v estetické výchově, tak celkově i v životě.

⁴¹ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, s. 19-20

Další, kdo se zabýval barvami z jiného úhlu pohledu, byl Wassily Kandinský. Podle Kandinského dělíme barvy do dvou velkých skupin:

1. Barvy teplé nebo studené
2. Barvy světlé nebo tmavé

Z toho plynou další čtyři možná rozdělení a to: teplé barvy světlé, teplé barvy tmavé, studené barvy světlé a studené barvy tmavé. Obecně vzato je teplý či studený tón dán mírou, již se blíží ke žluté, anebo naopak k modré barvě. Toto dělení se však týká jen jedné roviny, v níž si barva uchová svůj základní tón a mění se jen míra její materiálnosti. Jde o pohyb horizontální, při němž se teplé barvy pohybují směrem k divákovi, přibližují se k němu – a studené se od něho zase vzdalují.⁴² Toto tvrzení lze lehce podle Kandinského dokázat tím, že nakreslíme dva velké kruhy, jeden vybarvíme žlutě a druhý modře. Po chvíli pozorování zjistíme, že žlutý kruh působí excentricky a divákovi se přibližuje, naopak modrý kruh vyvolává spíše koncentrický dojem a od diváka se vzdaluje. Účinek je možné zesílit, pokud upravíme světlost barvy.

Rozdílnost ve světlosti barvy, která způsobuje různé odstíny dané barvy, má na svědomí barva černá a bílá. Také tato dvojice se vyznačuje pohybem, který se k divákovi přibližuje anebo se od něho vzdaluje. Není to ovšem pohyb dynamický, ale statický.⁴³ Pokud přidáme bílou barvu do barvy žluté, vzniklá světle-žlutá barva bude více odstředivá. A naopak přidáním černé do modré se výsledný efekt prohloubí. Jelikož z fyzikálního hlediska jsou si dvojice žlutá – bílá a modrá- černá velmi blízké, je důležité si uvědomit fakt, že oba odstíny lze přimícháním černé nebo bílé vystupňovat až do momentu, kdy téměř úplně splynou.

V mísení barev panuje velmi křehká rovnováha. Barvy ztrácí lehce stabilitu, jelikož jejich hranice nejsou přesně vymezeny. Nikdo nedokáže přesně popsat, kde končí barva červená a začíná barva oranžová, jaká hranice odděluje modrou a fialovou. Pomocí slov můžeme barvu jen velmi nedokonale popsat či pojmenovat.

⁴² KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 68

⁴³ Tamtéž

4.4.1 Asociace

Jedná se o spojení, které se za určitých podmínek vytváří mezi dvěma nebo více psychickými jevy vjemy.

Při empirických výzkumech preferencí barev docházíme k výsledkům, které mají obecnou platnost. Podle Maxe Lüschera (1969), který nejvíce rozpracoval významy barev, jsou jejich obecné významy, platné pro většinu populace.⁴⁴ Díky asociaci se nám při vybavení jednoho jevu vyvolá i jev asociovaný. Zážitky každého z nás dávají barvám osobité významy, které mohou být naprosto odlišné od obecných tvrzení. Individuální preference barev a odstínů se u jednotlivých lidí liší.

4.4.2 Červená

Je to první barva, která se nachází na jednom z konců barvového spektra. Stejně jako vystupňováním žluté barvy vznikne barva oranžová, dalším stupňováním vzniká barva červená. Červenou barvu lze vnímat jak pozitivně, tak negativně. Podle Goetheho, příjemný pocit, který se rozprostírá kolem oranžové, se může vystupňovat až k nesnesitelnému násilí v červené barvě. Jedná se o barvu velmi výrazného charakteru, kterou lze jen stěží přehlédnout. Účinek této barvy je stejně jedinečný jako její přirozená povaha. Působí na nás velmi živě, avšak ne tak marnotratně jako barva žlutá.

V jejím žhavém kolotání, směřujícím hlavně do vlastního nitra a vyzařujícím vně jen nepatrně, je totiž obsazena jakási zralá mužnost.⁴⁵ Podle Kandinského může mít v podstatě každá barva studený či teplý tón, avšak u červené jsou tyto protiklady velmi vyhraněny díky velkému bohatství vnitřních možností.

Teplé tóny červené vděčí za své působení žlutým pigmentům, které způsobují, že působí energicky, cílevědomě a rozhodně. Avšak postrádá stejně jako barva žlutá svou hloubku. Tu jí můžeme dodat pomocí barvy černé, avšak hrozí, že energii této barvy příliš utlumíme – výsledkem by byla barva hnědá.

⁴⁴ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 95

⁴⁵ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 78.

Studené tóny červené barvy přináší zásadní změnu jejího působení. Její charakter se tím ovšem podstatně mění: dojem tichého a hlubokého žnutí sice vzroste, avšak aktivní náboj se postupně vytratí. Ne však tak dokonale jako v případě hluboké zelené, protože zůstane zachována jakási předtucha, napjaté očekávání dalšího vzplanutí, neurčitý dojem, že cosi, co se momentálně stáhlo, ještě stále čeká na svou příležitost.⁴⁶ Je to barva vzrušení, značí lásku, vzrušení, sexualitu. Často ji najdeme na fasádách „vykřičených domů“ nebo alespoň na jejich poutacích je červená barva. Tradičně je to barva lásky, kterou na sebe ve svůj svatební den oblékají čínské nevěsty. Bývá často také spojována se vznešeností, proto si ji oblíbili církevní či akademičtí hodnostáři. To, že působila vznešeně, dokazuje i fakt, že dříve ji nosili např. králové. V negativním slova smyslu může značit hněv, zlost či vzpouru. Je velmi to energická, patriarchální barva.

V psychologickém významu červená pozitivně oslovuje toho, kdo je sám silný, plný života, energický a sebevědomý a v této barvě cítí svou pomoc. Naproti tomu ten, kdo je slabý, může při setkání s červenou barvou mít pocit ohrožení. Červená se v tomto kontextu spojuje s představami ohně, krve, nebezpečí a hluku. Symbolika červené barvy jako výstražného znamení pochází právě z tohoto jejího psychologického významu. Červená barva ovlivňuje člověka i po fyziologické stránce, zvyšuje puls, krevní tlak a rychlost dýchání. Empiricky bylo zjištěno, že povzbuzuje chuť k jídlu, sexuální apetenci, zvyšuje hlasitost hovoru a podněcuje vznik agresivního chování.⁴⁷ Barvu upřednostňují lidé s dominantními sklony i lidé hrubí. Často si můžeme povšimnout jakou náklonost jí věnují záporní vůdci v dějinách. Pokud se na krajinu podíváme přes červené sklo, získá krajina zlověstný nádech. Přesně takový vzhled světa očekávají věřící v soudný den. Ne náhodou nosili středověcí kati červenou masku přes hlavu.

4.4.3 Oranžová barva

Prosvětlení barvy červené nebo vystupňováním barvy žluté vzniká oranžová. Podle Lüschera je v červené barvě cílevědomá energie, která se přidáváním žluti mění v bezcílné hektické rozčilení. Tím však symbolika oranžové nekončí. Tato barva se velmi silně spojuje s představou slunce, s bohatou úrodou i s bohatstvím obecně, vzbuzuje pocit radosti a

⁴⁶ KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 80

⁴⁷ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 95

slavnostního vzrušeného očekávání.⁴⁸ Oranžová barva oko zahrne hřejivým pocitem. Působí excentricky a k divákovi se přibližuje. Vše co bylo řečeno o barvě žluté, patří ve vyšší míře k barvě oranžové. Je to výrazná teplá barva, která vytváří příjemné okolí. Spojuje se v ní červená barva sexuality a žlutá barva ducha. V přírodě se nejčastěji vyskytuje na podzim, jenž je obdobím svátků jako Halloween či u nás památka zemřelých. Proto krom tepla evokuje také životní cykly.

Oranžová je také odstínem vyvržení. V Indii ji nosili vězni, v Americe ji nosí dodnes. Avšak je to právě pocit odvržení, odcizení a odmítnutí, co nás často vede k prohloubení duševního života.⁴⁹

4.4.4 Modrá barva

Barva, která je svým fyzikálním pohybem předurčena vyvolávat hloubku. Stejně jako žlutá barva obsahuje vždy něco světlého, tak modrá barva obsahuje vždy něco z temnoty. Goethe barvu označuje, jako půvabné nic. Modrá barva je barva klidu, symbolizuje klidnou vodu, něhu, ženskost, věrnost, důvěru a lásku, oddanost a flegmatický temperament. Tmavý odstín zvyšuje její základní význam a díky příměsi černé barvy stupňujeme její hloubku. Pokud někdo upřednostňuje modrou barvu, reprezentuje tak svou potřebu klidu. Vybírají si ji lidé s bohatým vnitřním životem toužící po lásce, věrnosti a citliví romantikové. V modré barvě má člověk pocit vnitřní i vnější harmonie.

Vnější harmonie znamená uspokojení s vlastním zařazením ve společnosti lidí i uspokojení ze vztahů. Stav spokojenosti se dále vyznačuje zvýšenou citlivostí, jemným rozlišováním změn ve vyladění, ve vztazích, je předpokladem schopnosti vcítit se do druhých, uvážlivého přemýšlení i hlubokých estetických prožitků.⁵⁰ To, že na náš vegetativní systém, působí uklidňujícím dojmem, dokazují i lékařské testy. Mozek při neurologických testech

⁴⁸ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 95

⁴⁹ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 76

⁵⁰ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 96

reaguje na modrou barvu uvolněním. Rozjímání o téhle barvě může snížit krevní tlak a zpomalit puls i dechovou frekvenci.⁵¹

Pokud se někdo od modré barvy výrazněji izoluje, může to naznačovat jeho odmítání uvolněného klidu. Což vlastně poukazuje na absenci základních potřeb a to nedovoluje žádný klid. Modrou často odmítají i mladí lidé, kteří se touží zbavit závislosti na rodině. Podle Lüschera odmítali tmavomodrou barvu zejména kuřáci tmavého aromatického tabáku.

Světlý odstín modré barvy patří k nejoblíbenějším barvám. Značí bezstarostnost, lehkost, vzdušnost a touhu. V Egyptě používali modrou barvu jako barvu pravdy. Pokud do modré barvy přimícháme zelenou, výsledný zelenomodrý odstín bude působit napjatě. Naopak stupňováním do červena získává barva na působivosti.

Tyrkysový odstín vznikne kombinací modré a zelené. Název barvy je stejnojmenným názvem pro minerál, který se těšil velké oblibě u faraona Tutanchamona. Jeho maska je bohatě osázena právě tyrkysem. V historii byla tyrkysová barva používána jako symbol ochrany. Starověcí Peršané nosili tyrkys jako amulet na ochranu proti předčasné smrti – pokud kámen změnil barvu, znamenalo to varování před nebezpečím nebo zradou. Na Blízkém východě se tyrkys užívá proti uřknutí a jeho nošení má zajišťovat prosperitu. Umístěn na koňské uzdečce prý chrání proti pádům a úrazům.⁵² Tyrkysová barva je tedy barvou ochrany a uzdravení.

4.4.5 Fialová barva

Pokud do studeného tónu červené barvy přidáme barvu modrou, nabude nový odstín značné hloubky. Od diváka se oddálí a vzniká barva fialová. Podle Kandinského se jedná o ochlazenou červenou působící křečovitě a smutně. Podle Lüschera je to barva nevyhraněnosti, jelikož modrou označuje za mužskou barvu a červenou za barvu ženskou. Také se zmínil, že tuto barvu preferují „děti před pubertou, debilní děti, homosexuálové a těhotné ženy“. Tato formulace je ale příliš jednostranná. Je třeba se podívat i na hlubší symboliku barvy. Například v římskokatolické církvi se používá fialový pluviál (liturgický oděv) při pohřbech a

⁵¹ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 68

⁵² Tamtéž, s. 88 - 89

dušičkových slavnostech. To symbolizuje pokání, skromnost, pokoru či svatou odloučenost. Číňané ji zase považují za barvu smuteční. Na západě byla fialová barvou bohatství a moci, jelikož fialové barvivo bylo velmi drahé a mohli si ho dovolit jen ti nejbohatší.

Rozsáhlý císařský komplex v Pekingu je sice znám jako Zakázané město, avšak správný překlad čínského názvu C' - t'in čcheng zní Purpurové zakázané město. V čínské tradici byla purpurová barvou Polárky, považované za střed nebes a purpurového paláce vládce nebes – Zakázané město tak představuje pozemský symbol tohoto nebeského paláce.⁵³

Ve fialové barvě neustále oscilují obě barvy, ze kterých se skládá – mezi impulzivním chtěním, a obezřetnou citlivostí. Fialová představuje senzibilní identifikaci, přináší impulzy ke ztotožnění se s touto barvou, na nižším vývojovém stupni symbolizuje sugestivnost. Lidé s nižším intelektem se touto barvou častěji nechají „svést“, lidé s vyšším potenciálem ji naopak výrazně odmítají. Platí to i z hlediska kultur: čím je kultura diferencovanější, tím více se člověk vzdaluje schopnosti blaženého splynutí s přírodou – senzibilní identifikací – a tím více odmítá fialovou barvu. Místo nadšeného odevzdání nastupuje princip účelnosti a jistoty.⁵⁴

4.4.6 Zelená barva

Jelikož je tvořena dvěma barvami, označujeme ji za barvu sekundární. Zde se střetává excentrická žlutá s koncentrickou modrou. Dvě barvy s protichůdně směřujícími pohyby se vzájemně vyruší a nastává dokonale nehybný klid - barva zelená. Charakteristiky zelené barvy se mění v závislosti na jejím odstínu. Pokud jsou obě barvy v rovnováze (tzv. absolutní zeleň) vyjadřuje barva naprosto statický stav bez emocí. V ten okamžik, je to ta nejklidnější barva, která nepůsobí dojmem pohybu. Jak by řekl Goethe – netoužíme dál a ani nemůžeme dál. V tento moment má blahodárné účinky na tělo i duši. Její nejcharakternější vlastností je však pasivita. Pokud převládá barva modrá, odstín zelené se stává studenějším, tvrdším a odolnějším. Barva zvažní a dosahuje až meditativních poloh. Naopak přidáním žluté získá výsledná barva měkkí podobu, stává se přizpůsobivější a uvolněnější. Jakoby do ní vstoupil život, barva ožívne a stane se rázem aktivnější.

⁵³ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 76

⁵⁴ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 96

Preference tónu zelené barvy mohou prozradit něco o postojích, které má člověk v sobě samém. Tvrdou modrozelenou barvu preferují lidé, kteří mají sami na sebe vysoké nároky a prostřednictvím vůle a sebezapřením naplňují své ideály o sobě. Čistou zeleň preferují lidé konzervativní, vyjadřuje jejich potřebu uchovat to, co bylo dosaženo, jejich houževnatost a vytrvalost směřuje k dosažení bezpečí a jistoty.⁵⁵

Obecně je zelená barva nejvíce spojována s přírodou a se vším co s ní souvisí – její ochranou a ekologií. V přírodě tvoří statickou složku, přitom je v ní obsažena energie růstu. Symbolika zelené se objevuje i v náboženství.

V islámu je zelená nejdůležitější barvou a vyjadřuje jednak ráj a jednak duchovní obnovu. Podle Juana Eduarda Cirlota, autora knihy *A Dictionary of Symbols* je zelená spojena s bohyní Venuší (Afroditou) a s přírodou a symbolizuje náklonnost a přizpůsobivost.⁵⁶ Podle Cirlota je to také barva smrti, neboť má znázorňovat hnutí. Egyptský bůh vegetace a smrti – Osirid, bývá často zobrazen se zelenou kůží. Další negativní pohled na zelenou známe z přísloví „zezelenal závistí“ a také z pohádek, kde otrávené věci měly často zelenou barvu, neboť např. hadí jed je zelený. Většina lidí má však zelenou barvu v oblibě, neboť jako živočišný druh, jsme spjati s přírodou, což je nejsilnějším symbolem zelené barvy.

4.4.7 Žlutá barva

Je to barva, které je světlu nejbližší. Vzniká mísením spektrálního světla zelené a červené barvy. Mísí se zde vzrušení typické pro barvu červenou a vnitřní napětí barvy zelené. Spojení těchto dvou nejvýznamnějších vlastností vzniká vzrušené napětí, které má tendenci k uvolnění. Žlutá barva je barva energická, dynamická, extrovertní. Je to excentrická barva, která se před divákem rozevívá. Nelze jí však dodat hlubší dimenzi. Symbolizuje jednu ze základních lidských potřeb – rozvoj a seberealizaci.

⁵⁵ VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 97

⁵⁶ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 75

V tradici původních obyvatel Ameriky byla žlutá spojována s moudrostí a schopností realizovat své vyšší já ve světě. Na šamanských kruzích byla žlutá znamením východu a vyjadřovala osvětlení a schopnost vidět věci jasně.⁵⁷

Žlutá barva může mít i negativní vliv – miminka častěji a déle pláčou ve žlutých místnostech a v rehabilitačních zařízeních může žlutá starým lidem způsobovat třes, protože ovlivňuje jejich pohyb. U některých jedinců vyvolává pocty strachu a úzkosti.

Je to barva slunce, které kolem sebe šíří energii. Ve své nejčistší formě je vždy jasná a veselá. Tato barva povzbuzuje a osvobozuje. Hřejivý účinek barvy poznáme, pokud se např. v nějaký pochmurný zimní den podíváme na krajinu přes žluté sklo. Rázem se pochmurná šed' zimního dne změni v něco mnohem teplejšího, příjemnějšího a veselejšího. Nepříjemně barva působí, pokud je nějak znečištěna, jako např. barva síry (žlutá, přecházející do zelena). Obecně bývá spojována se závistí a zradou. Ostatně Jidáš Iškariotský bývá na obrazech často namalován ve žlutém oděvu. Je preferována lidmi, kteří doufají a odmítána těmi zklamanými. Podle Kandisného by žlutá barva mohla z psychologického hlediska ztělesňovat šílenství, slepou vášň nebo destruktivní pudy.

4.4.8 Hnědá barva

Vzniká kombinací červené, žluté a příměsí černé nebo směsí červené se zelenou. Aktivní impuls červené je utlumen černou barvou, proto barva představuje zem, teplo a bezpečí. Je to mlčenlivá vážná barva představující jistotu, pořádek a teplo domova. Proto bývají hnědé odstíny v interiéru tak oblíbené. Je to barva hojně se vyskytující v přírodě. Půda má hnědou barvu, stejně tak hnědé bývají stromy, srst zvířat, peří ptáků i barva lidských vlasů. V katolické církvi je znakem pokory a chudoby, právě proto jsou pláště mnichů hnědé

⁵⁷ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 70

4.4.9 Bílá barva

Bílá je nejsvětější barvou. Nemá žádné odstíny, ale odráží vlnové frekvence všech ostatních barev. Vyjadřuje uvolnění, svobodu, čistotu a nový začátek. Kandinský uvádí že: „*Bílá působí na duši jako veliké ticho, jež vnímáme jako hodnotu absolutní. Bílá nezní, což v hudbě odpovídá pauzám, okamžikům, kdy se věta nebo motiv na chvíli zastaví, aniž by to znamenalo definitivní konec.*“⁵⁸ Ve východních kulturách bývá symbolem smrti, jelikož tyto kultury považují smrt za začátek něčeho nového nebo za vstup do nirvány. Je to chladná čistá barva. Zajímavostí je, že např. podle impresionistů bílá barva v přírodě vůbec neexistuje, buddhisté zase věří, že bílá barva dokazuje potenciál buddhovské přirozenosti v každém z nás. Také díky Ježíšovu výroku „*Já jsem světlo světa*“ bývá považována za barvu duchovní.

4.4.10 Šedá barva

Neutrální šedá barva je směsí dvou protikladných barev – černé a bílé. Ani jedna z těchto barev nenese pohybovou sílu. V přírodě ji nalézáme v popelu, šedavé obloze či v kamenech. To je spojeno s částečnou mystičností, neboť kameny bývají v mnoha kulturách považovány za posvátné a často je jim přisuzována magická moc. Japonci používají šedý štěrk, který rozprostírají kolem kamenů. Díky tomu získává zahrada šedavý nádech, který má uklidňující vliv na lidskou mysl. V negativním slova smyslu je to barva ztělesňující beznaděj. Čím větší příměs černé barvy je v šedém odstínu obsáhnuta, tím beznadějnější se barva zdá.

4.4.11 Černá barva

Opakem barvy bílé je barva černá. Symbolizuje beznadějně prázdno. Demonstruje konečné rozhodnutí, vzdor, symbolizuje nicotu a absolutní odříkání. Vnitřní znění černé je jako absolutní nicota neschopná jakékoli další proměny, jako nicota mrtvá, jež se rozhostí poté, co vyhaslo Slunce, je věčným a beznadějným prázdnem.⁵⁹ V naší kultuře je vnímána jako barva smrti. Je to barva bez jakýchkoliv odstínů a jasnosti. Jelikož je často nošena muži na oblecích při formálních příležitostech, bývá často označována za barvu moci a autority.

⁵⁸ KANDINSKY, Wassily. O duchovnosti umění. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 76

⁵⁹ Tamtéž

Gaudingová ve své knize Mandaly od A do Z uvádí, že černá barva symbolizuje nejen konec, ale také začátek. V temnotě klíčí semena a tím pádem je i černá barva místem počátků. Naši dávní předkové slavili plodnost Bohyně Matky v jeskyních – v tmavých místech. V temnotě nový život vzniká i zaniká.

Všechny tyto výklady barev je nutné brát s rezervou. Přece jen podléhají situačním i módním vlivům, a pokud se některá z barev stane módní barvou, přehluší to veškeré roviny výkladu jejího významu.

5 Využívání barev

Významy barev a jejich působení na lidské vnímání se pomalu začínají prosazovat v čím dál více oborech. Pro lidi už nebývá jediným požadavkem praktičnost a stále více jedinců se snaží obklopovat tzv. krásnem. Kolem nás, se objevují různá odvětví, ve kterých se prosazuje a využívá schopnost barev působit na lidskou psychiku. Nyní se blíže podíváme na některé oblasti, kde se využívá působení barev.

5.1 Chromoterapie

Chromoterapie (také známá jako chromototerapie, koloterapie či fototerapie) neboli léčba barvami byla používána již ve starém Řecku, v Egyptě či v Indii nebo Číně. Nejedná se tedy o žádnou mladou vědu. Světelné paprsky mají podstatný význam pro naše zdraví a pro náš celkový stav. Energie každé barvy proniká do každé buňky našeho těla a tím způsobuje molekulové reakce, které tvoří základ naší tělesné a duševní rovnováhy. Léčivý účinek přirozeného světla se využívá po staletí.

Jak vyplývá z mnohých informací „*může se směle pochlubit různými výsledky, a proto může směle konkurovat nebo spolupůsobit s ostatními léčebnými metodami, které se v poslední době ve velkém rozšiřují ve stínu ve stínu oficiální medicíny.*“⁶⁰ Tvrdí se, že dokáže vyléčit nejen nespavost, bolest uší, srdeční těžkosti, ale také nemoci jako je žloutenka, katarakta (šedý zákal) či dokonce Astma a mnohé další. Téměř každá nemoc či porucha má svou „barvu“, která je jakousi účinnou zbraní či protilátkou. V průběhu staletí se začaly vytvářet vazby mezi vlastnostmi a barvami. Postupně se barvám začala připisovat moc tyto vlastnosti vyvolávat. Léčitelé míchali svým pacientům barevné vodičky či mastičky. Lidé se do sebe snažili dostávat barevné světlo různými způsoby. Barvy jedli, pili, dýchali, vystavovali jim svá těla. Angličan Edwin D. Babbitt vynalézal různé pomůcky pro barevné léčení. Tvrdil, že v mnoha případech může pomoci léčivé sluneční světlo svítící přes barevné sklo. Jedním z jeho

⁶⁰ RICHTER, Johan. Léčení barvami: [chromoterapie. 1. vyd. Bratislava: Eco-konzult, 1995, s. 3

vynálezů byla skříň a okno z barevného skla. Pacient se posadil dovnitř skříně a dopadající sluneční světlo filtrované přes barevné sklo ho omývalo červeným, modrým nebo zeleným světlem. Vědci doložili, že intenzivní světlo proniká až k hluboko uloženým orgánům těla, že prochází lebkami ovcí, psů a králíků a aktivuje fotoelektrické buňky v mozkové tkáni.⁶¹

Každý z nás zná jistě barvy duhy – v přesném pořadí jsou to červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, indigo a fialová. Přesně v tomto pořadí pronikají jednotlivé barvy do organismu. Aby člověk mohl chromoterapii podstoupit, musí mít emoční vztah k barvám, jakousi citlivost na odběr energií a vědomé určení své „barvy aktivity“ a „barvy oddechu“. Samotná chromoterapie potom probíhá ozařováním barevným světlem, rozděleným do skupin teplých a studených barev.

Kromě ozařování barevným světlem využívá chromoterapie i další terapeutické postupy, jako např.:

- Pití vody, ozářené vhodnou barvou
- Lázně ve vaně s použitím barevné vody
- Dívání se přes filtr s doporučenou barvou
- Lehká dieta a co někteří terapeuti považují za nejdůležitější
- Hluboké mentální vdechování konkrétní barvy, ale také meditace v této konkrétní barvě⁶²

Pokud si dostatečně uvědomujeme účinek barev na náš citový život, je z toho zřejmé, že léčebné využití barev ať už při výtvarné činnosti nebo při intenzivním vnímání, nepřekvapí nás chromoterapie svými výsledky. Znamé je např. Steierovo cvičení s modrou a červenou barvou pro zmírnění krátkozrakosti, které již mnohokrát potvrdilo svou účinnost.

⁶¹ RICHTER, Johan. Léčení barvami: [chromoterapie. 1. vyd. Bratislava: Eco-konzult, 1995, s. 148

⁶² Tamtéž str. 4

5.1.1 Jednotlivé bravy v chromoterapii a jejich vliv

Je dokázáno, že barvy jsou vnímány celým tělem. Vědecký důkaz přinesl prof. Nils Finsen, nositel Nobelovy ceny za vědeckou práci o barvách a světle z roku 1903.

Barevná chvění, která zasáhnou lidské tělo, v něm způsobují zcela jasné reakce, jež byly při pokusech účinně zjištěny. Do místnosti, ozářené studenou modrou barvou, byl přiveden slepec a zjistilo se, že jeho tělesná teplota výrazně klesla. Když tento slepec vešel do červené místnosti, vystoupila jeho tělesná teplota, ačkoliv teplota v obou pokusných místnostech byla stejně vysoká.⁶³ Nyní uvedu konkrétní příklady barev užívaných v chromoterapii a jejich účinky.

Červená

- dodává energii a vitalitu, rozšiřuje cévy, zahřívá, zvyšuje sexuální potenci a tvorbu červených krvinek
- je doporučována při vyhublosti, anémii, epilepsii, jaterních onemocnění, žloutence, plešatosti, kožních problémech a nechutenství
- doporučeno konzumovat ovoce a zeleninu červené barvy např.: maliny, lesní jahody, ředkvičky, řepa, červená jablka, paprika

Oranžová

- podporuje práci žláz a tvorbu plicního tkaniva
- má podobné účinky jako barva červená, avšak slabší
- doporučují se konzumovat pomeranče, mrkev

⁶³ HULKE, Waltraud Maria. Magie barev: kniha o léčivé moci barev a jejich působení na lidské tělo, duši a ducha. Vyd. 1. Praha: Pragma, 1996, s. 35

Žlutá

- posiluje nervovou soustavu, podporuje činnost žaludku a trávení
- má podobné účinky jako barva červená, avšak slabší, při léčení některých nemocí je však nenahraditelná
- doporučuje se konzumovat např.: citrón, banán, žluté jablka, máslo

Teplé barvy je obecně doporučováno využívat tam, kde má pacient pocit zimy, a jeho kůže se zdá být našedlá. Naopak studené barvy se používají zejména při horečnatých onemocnění a našedlé pokožce. Teplé a studené barvy se vzájemně doplňují.

Modrá

- je označována „*jeden z nejlepších aseptických faktorů světa*“⁶⁴
- posiluje nervy a psychiku, zvyšuje tvorbu bílých krvinek, zužuje cévy, snižuje tlak, chladí
- doporučuje se při zánětech žil, zánětech kloubů, močového měchýře, zvýšeném krevním tlaku
- za „modrou stravu“ můžeme považovat švestky, černý rybíz, červené zelí, mák a borůvky

Zelená

- zvyšuje tvorbu kostní tkáně, zvyšuje odolnost kůže, ničí bacily
- má podobné účinky jako modrá barva, doporučuje se tam, kde se modrá barva považuje za příliš silnou
- pomáhá udržovat organismus v dobré kondici, zlepšuje vitalitu až do pozdního stáří
- je obsažena hlavně v zelenině obsahující chlorofyl čili zelené zelí, saláty, avokádo atd.

⁶⁴ RICHTER, Johan. Léčení barvami: [chromoterapie. 1. vyd. Bratislava: Eco-konzult, 1995, s. 12

Fialová

- posiluje slezinu a životní síly, podporuje tvorbu lymfy
- má podobné účinky jako barva modrá

5.1.2 Terapie čakr

Jedním z typů chromoterapie je také terapie prostřednictvím čakr. Čakry jsou energetická centra našeho těla a to v sedmi středech intenzivní energie podél páteře. Čakry jsou centrem energetické potence a zdrojem veškeré energie, která koluje naším tělem. „*Tvrdí se, že každý čakra odpovídá jiné barvě, jež je opět v souladu s tělesnou funkcí, kterou obsluhuje daná čakra. Je nerozumné pokoušet se o barevnou terapii bez školeného terapeuta, protože vystavení nevhodným barvám může mít záporné výsledky. Čakry jsou podle psychotroniků centra energie ve fyzickém těle, na které však nesahá chirurgický nůž, protože jsou umístěny v neviditelné části fyzického organismu, v tzv. éterickém těle, skládajícím se z prchavých prvků a majícím subtilnější strukturu.*“⁶⁵

Podle této teorie nelze na naše tělo nahlížet jen jako na fyzickou schránku, ale je zapotřebí si uvědomit přítomnost jiných výrazových prostředků, jejichž pomocí působí síla jeho duše.

Tělo ztotožňované s fyzickým tělem je citovým éterickým tělem. Z jemnější éterické substance je stavěno astrální tělo, tedy tělo emocionální a toužící. V něm je obsaženo nižší mentální tělo tedy opravdový um. Nad ním se vznáší vyšší mentální tělo. Nad mentálními těly jsou těla duchovní, intuitivní a kauzální.⁶⁶

Všech těchto sedm těl vysílá jakousi radiaci, tedy naši „magnetickou atmosféru“ neboli auru. Těla jsou v auře uspořádána v podobě světelných a barevných vln. Úkolem léčitele je určit z kterého těla pochází zárodky nemoci a naordinovat správnou léčbu

⁶⁵ RICHTER, Johan. Léčení barvami: [chromoterapie. 1. vyd. Bratislava: Eco-konzult, 1995, s. 18

⁶⁶ Tamtéž, s. 23

v konkrétním těle. Aura, která je z těla vyzařována, jej vždy halí do barevného pláště. Citliví jedinci či léčitelé mají schopnost auru kolem jedinců vidět a díky jejím barvám odhadnout povahu člověka i jeho aktuální stav, ať už zdravotní či emoční.

5.2 Mandalý

Slovo mandala pochází z klasického sánkrtu a je utvořeno ze dvou slov: „mand“ které znamená označit a „la“, které znamená kruh nebo posvátný střed.⁶⁷

Mandala představuje jakýsi posvátný symbol a to zejména v budhistické a hinduistické tradici avšak lidé již od pradávna používali kruh k vyjádření všech aspektů planetární a lidské existence. Domorodé kmeny vytesávaly mandaly do skal a kamenů, jihoasijské ženy kreslily kruhové ornamenty nad dveřmi, neboť věřili, že tak zabrání vstupu negativní energie do domu. Tvar mandaly nacházíme v půdorysu stavem starého Egypta, růžicová okna v prvních křesťanských kostelech jsou taky často se vyskytující mandalou. Dokonce i psycholog Carl Jung (1875 – 1961) používal mandalu jako pomůcku k dosažení duševního zdraví. V kruhu je totiž něco magického, co poutá naši pozornost. Kruhový tvar je nejčastěji se vyskytující tvar v přírodě. Veškeré živé organismy se skládají z buněk.

Buňky mají v přírodě podobnou funkci jako tvar mandaly. Uchovávají totiž energii a dědičné informace. Podobnost mandaly a buňky – základní stavební jednotky všeho živého, vysvětluje, proč k nám mandaly na hluboké úrovni tolik promlouvají. Všechn biologický život je složen z buněk podobných mandalám.⁶⁸

Princip jak mandala funguje, je jednoduchý. Madonna Gaudingová ho ve své knize Mandalý od A do Z popisuje, jako setkání mužská energie v podobě tvaru a ženská energie v podobě barvy a to v takové kombinaci, kdy tvoří harmonický celek, který vyzařuje určitou

⁶⁷ GAUDING, Madonna. *Mandalý od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 8

⁶⁸ Tamtéž, s. 18

energii, působící jak na malíře, tak na pozorovatele. Sledováním či tvořením mandal dochází k uklidnění a uspořádání psychiky, uvolnění napětí a k mnohým harmonizačním ochodům, např. spojení práce pravé a levé hemisféry.

Symbols a postavy v těchto propracovaných a kreslených mandalách však pouze naznačují to, co ve skutečnosti představují – totiž zážitek absolutní povahy reality v celé její nádheře a blaženosti a dosažení osvícení.⁶⁹

Moderní život je příliš uspěchaný a stresující, což způsobuje často civilizační choroby. Mnoho lidí věří, že pomocí mandal dokáží sjednotit tělo, mysl a ducha, či dokonce považují mandaly za jakýsi komunikační nástroj s Bohem. V psychoterapii mají své nezastupitelné místo. Samotné vybarvování mandal navozuje pocit relaxace, podněcuje ke zpracování psychických témat a pomáhá znovu propojit tělo a duši. Mandalu může doma tvořit každý. Gaudingová ve své knize uvádí, že při vybarvování mandal, dochází k úlevě od strachu a úzkosti, což podporuje imunitní systém. Díky uvědomování si vesmíru a jednoty všeho živého se urychluje duševní vývoj.

Pro kteréhokoliv člověka, může být volně namalovaná mandala příjemným způsobem odpočinku či dokonce zjištěním, že se v něm ukrývá vnitřní kreativita. Důležité je jen to, aby se tvůrce cítil sám sebou, maloval barvami podle svých pocitů a snažil se zachovávat symetrii, jelikož právě ta harmonizuje celý obraz.

5.2.1 Význam barev v mandalách

Každý, kdo tvoří mandalu, je svým pánem. To jaké barvy v mandalách používáme, hodně vypovídá o tom, jak se zrovna cítíme. Tedy i zde mají barvy velkou vyjadřovací schopnost a mohou nám vypovědět mnohé o nás samotných. Uplatňuje se zde hlavně obecná psychologie barev, kterou jsem rozebírala v předchozí kapitole. Např. pokud v naší mandale

⁶⁹ GAUDING, Madonna. Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 8

převažuje černá barva, její zvýšený výskyt v mandale může značit depresi. Avšak znamená také proces, kdy se obracíme k sobě samému ve snaze dospět k novému pochopení.

Vybarvováním a kreslením mandal můžeme v bezpečí zkoumat, co je v nás temné a čeho se bojíme, a současně se podívat i na dary, které zapomínáme rozvinout. V temnotě můžeme dát zrod nové kapitole svého života.⁷⁰ Bílá barva podobně jako v psychologii značí nevinnost a čistotu. Veškeré barvy je však nutné sledovat a hodnotit v kontextu s ostatními barvami a výsledek chápat jako celek. Nyní ve zkratce uvedu významy některých barev objevujících se v mandalách.

Žlutá barva je barvou aktivní, strhává na sebe pozornost, vyzařuje z ní teplo a energie. V mandalách může znamenat podle Junga vyjádření maskulinity a otce, u žen je symbolem tzv. animy, čili aktivního aspektu jejich bytosti. Obecně se tvrdí, že pokud v mandalách máte barvu žlutou, může to znamenat, že vstupujete do aktivnější fáze svého života.

Zelená barva je barvou přírody, života, svěžesti a růstu. Pokud se nachází ve vaší mandale, značí to často podobný proces, jako když se příroda probouzí po zimě. Je to znamení, že přichází něco nového po těžkém životním období.

Hnědá barva je barva melancholická. Krom tradičních přírodnin je to i barva exkrementů a odpadu. Proto její přítomnost v mandale značí nízké sebevědomí a pocit méněcennosti.

Fialová barva je barvou duchovna. Její přítomnost v mandale značí otevřenost vůči duchovním zážitkům. Podle Gaudingové je to také barva inteligence, kreativity a představivosti. Naopak Kandinský vnímá barvu fialovou spíš jako znak duševní nerovnováhy. Pokud však fialová má odstín levandule, znamená to, že nám do života přichází něco jedinečného.

Růžová je typicky ženská barva. Vzniká smícháním červené, která značí sexualitu a bílé, která značí nevinnost. Je spojována s tělem a emocemi. Její přítomnost v mandale značí strádání a nedostatek péče o tělo a ducha

⁷⁰ GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 62

Oranžová barva v mandale může informovat o nerovnováze mezi živočišnými pudy, které v nás zůstaly a duchovností, jelikož se v barvě střetává červená barva libida a žlutá barva duchovna. Podle Gaudingové však také ukazuje jistotu, tvořivost, společenskost a smysl pro dobrodružství.

Tyrkysová barva je bezesporu velmi atraktivní barvou. Je to barva spjatá s imunitním systémem, zdravím a ochranou. Gaudingová tvrdí, že pokud se vyskytuje ve vašich mandalách, může to znamenat, že vaše zdraví duchovní zdraví či emoce si vyžadují zvýšenou pozornost.

Modrá barva značí klid, mír a uvolněnost. Barva vypovídá o vyrovnanosti a citlivosti. Vznešenost barvě propůjčuje asociace s oblohou a dálkami.

Odevzdáváme se vyššímu vedení, přestože málokdo se dokáže úplně odevzdat, přicházejí situace, které jsou těžké. Modrá v nás zapojuje vůli k řešení cestou naladění se na Vyšší vedení, řešení se silou, ale klidem a mírem. Modrá vypovídá o naší mužské části v sobě, o otci pozemském i nebeském, navozuje pocit, že jsme pod ochranou otce nebo Boha. Kdo si vybírá hodně modré, možná často zapomíná na sebe a více poslouchá druhé.⁷¹

Šedá barva je barvou beznaděje a blížícího se konce. Pokud ji máte v mandale, může znamenat stáří, depresi či emoční vyprahlost avšak taktéž může být znakem pokojného klidu.

V křesťanské tradici je šedá barvou půstu a smíření. Ve středověku chodívali kajícíci v pytli a s popelem na hlavě. Šedá je také spojována s moudrostí stáří a schopností rozeznat, že nic není jen černobílé, nýbrž má různé odstíny šedi.⁷²

Při hodnocení mandaly je nutné brát v potaz aktuální emoční stav autora, který může mít na výslednou mandalu velký vliv. Z toho vyplývá, že pokud má být mandala objektivním rozbořem naší osobnosti, je potřeba hodnotit jednotlivé obrazy za delší časový úsek.

⁷¹ Barvy a tvary v mandalách - Cesta k duze - Webnode. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://cestakduze.webnode.cz/mandaly/barvy-a-tvary-v-mandalach>

⁷² GAUDING, Madonna. Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, s. 90

5.3 Interiéry a Design

V této kapitole rozeberu uplatnění a hlavně působení barev v oblasti, která se dotýká naprosté většiny obyvatelstva. Potřeba lidí obklopovat se vkusným prostředím roste a z toho důvodu se čím dál více klade důraz na celkový design předmětů i místností. Díky tomu roste poptávka po předmětech, které mohou být ne jen funkční, ale i krásné.

5.3.1 Interiéry

Barvy jsou nejvýznamnějším prostředkem zařizování interiéru. Ovlivňují celkovou atmosféru prostoru a to konkrétně barvy všech předmětů. Díky svému psychologickému účinku výrazně ovlivňují náladu a opticky ovlivňují velikost místností. Při volbě barev v interiéru je nutné znát základní pravidla, jak s barvami zacházet, jelikož se mohou i navzájem „nesnášet“.

Podle Kanické je lékařsky ověřeným faktem to, že v místnosti s chladnými barvami je člověku dříve zima než v prostoru s teplými barvami. Barvy působí na krevní oběh, to znamená, že navržením bytového zařízení, doplňků a stěn můžeme ovlivnit individuální pocit tepla.

Rozdělení barev z hlediska tepelného působení:

Teplé barvy

Červená, oranžová, žlutá, oranžovočervená, červenofialová

Studené barvy

Modrá, zelená, fialová, modrofialová, žlutozelená, zelenomodrá

Neutrální barvy

Bílá, černá⁷³

⁷³ KANICKÁ, Ludvika. Bydlení. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, s. 89

Při vybírání barev do bytu je nutné mít na paměti několik faktů. Je nutno vzít v úvahu na kterou světovou stranu je byt či prostor orientován a tím zjistit, kolik světla do prostoru dopadá a v jakou dobu. Dále je samozřejmě důležité myslet na to, že každá barva či barevná kombinace v nás vyvolává různé známé asociace. Stačí jednoduchý náznak, který aktivuje lidské vnímání a představivost a snadno v nás může špatná kombinace barev vyvolat dojem kýče.

Barvy, které užíváme v interiéru, můžeme rozdělit na tři typy podle dispozičního uspořádání: mobilní, imobilní a drobné mobilní.⁷⁴ Mezi imobilní prvky řadíme podle Fořtové stavební materiály, čili omítky, cihly, sklo, a dřevěné povrchy. Jejich význam je přímo úměrný jejich funkci, umístění a rozměrů, proto hrají v celkové barevnosti velkou úlohu. Mezi mobilní prvky patří nábytkové kusy, čalounění, různé závěsy, přehozy, kuchyňský textil, ale i osvětlovací tělesa, kuchyňské spotřebiče a topná tělesa. Při tvorbě interiéru je nutné brát v potaz barevnost mobilních i imobilních prvků. Drobnými mobilními objekty jen doplňujeme celkové působení interiéru (obrazy, dekorální předměty atd.)

Při tvorbě interiéru je důležité barevně sladit veškeré objekty a brát v potaz celkové působení interiéru. Pokud bychom např. do elegantního minimalistického interiéru zařadili velké množství dekorativních předmětů, mohl by celkový dojem působit chaoticky, nikoliv souladně. Pokud tvoříme prostor, ve kterém hodláme trávit velké množství času, je důležité, abychom se v něm cítili dobře. Doporučuje se oprostit se od vlivu aktuálního módního trendu, neboť ty mívají krátké trvání, na rozdíl od interiéru, ve kterém budeme žít 10 let.

Konkrétní použití jednotlivých barev v interiéru

Individuální vztah k barvám si člověk vytváří v prvních letech svého života a s velkou pravděpodobností mu toto nastavení vydrží po celý život. Osobní citový vztah k barvám není většinou tvořen vnějšími dojmy a obecnými názory, ale jedná se o asociaci, při níž je konkrétní barva vnímána za určitých okolností v jasně vymezeném čase a prostoru. Jedná se o získanou zkušenost, která nás velmi silně zasáhla a která v podobě asociace bude dominovat

⁷⁴ FORTLOVÁ, Karolína. Barvy v bytě: [nápad, úprava, řešení]. 1. vyd. Brno: ERA, 2005, s. 53

naši myslí po celý život. V běžných případech jsou jednotlivé vztahy k barvám velmi nestandardní a zajímavé. Pokud si je chceme vysvětlit, musíme se vypravit do dětství, kde se většinou skrývá odpověď na naše otázky.⁷⁵

Modrá barva

Vychází z přírodního působení vody řek, potoků, moří a oceánů. Asociuje bezoblačnou oblohu. Používá se do místností určených k odpočinku. Z toho vyplývá, že se nejčastěji používá do ložnic či pracoven. Modrá barva evokuje dálku a prostor. Pokud chceme místnost opticky zvýšit, doporučuje se použít modrou barvu na strop, není však vhodné ji používat na podlahu, jelikož místnost celkově ochlazuje. Protože barva není „stabilní“ může podlaha působit poněkud nejistě. Modrá barva se hodí do přesvětlených místností díky své malé světelné odraznosti.

Fialová barva

Podle Fořtové je fialová barva citově nestálá. Má velmi malou odrazivost světla a sama o sobě může působit depresivně. Z toho důvodu není vhodná na větší plochy bytového interiéru.

Červená barva

Jak již bylo zmíněno červená barva je barvou lásky, ohně a vášně. Je to velmi výrazná barva, proto se doporučuje používat na objektech, které chceme zvýraznit. Ve větších plochách se doporučuje používat pouze tam, kde se předpokládá zvýšená aktivita uživatelů. Pokud je ale použita výrazná červená barva tam kde trávíme velké množství času, může dráždit naši psychiku. Vyjímkou je pokud je v červeném odstínu ve větší míře obsažena barva hnědá. To je pak vhodnou barvou na podlahovou krytinu či na jednu stěnu v místnosti. Velké rozdíly ve vlivu na naše vnímání červené barvy použité v interiéru jsou v odstínech. Nachové odstíny si často spojujeme se sladkým dětstvím.

Purpurový odstín bývá spojován s vznešeností a ušlechtilostí. Purpur vzbuzuje asociace důstojnosti, moci, síly, tajemství a pohádek. Je velmi vhodný pro použití do

⁷⁵ FORTLOVÁ, Karolína. Barvy v bytě: [nápad, úprava, řešení]. 1. vyd. Brno: ERA, 2005, s. 67

reprezentativních prostorů bytu, například vstupních prostorů, přijímacího salónu nebo pracovny.⁷⁶

Červenou barvu je vhodné doplňovat přírodními materiály, což podpoří její působení. V psychofyzilogickém působení je pro červenou velmi důležitá kombinace s jinými barvami, v níž je v daném prostoru užita. Nejvýraznějším a nejužívanějším partnerem je pro ni barva bílá.⁷⁷ Tohoto spojení lidé využívali již v minulosti, čehož si můžeme všimnout na různých erbech a praporech. V tomto spojení působí červená barva optimisticky a vesele.

Žlutá barva

Barva slunce je sama o sobě veselá a optimistická. Je to barva s největší odrazností po bílé, čehož se dá využít u tmavších bytů. V přírodě žlutá barva často značí nebezpečí, např. zbarvení vosy či některých exotických pavouků. Tuto charakteristiku žluté barvy převzalo zejména stavitelství, jež využívá značení žlutými pruhy k označení nebezpečných úseků. Žlutá barva v přírodních okrových odstínech je vhodná jako podlahová krytina, jelikož v nás asociuje písek, kámen či dřevo. Díky své odraznosti je vhodná k použití u severně orientovaných prostorů, které jsou bez přímého slunečního světla.

Oranžová barva

Skládá se z barvy žluté a červené. Díky tomu má také poměrně vysokou odraznost ale také vyšší tepelné působení. Vyvolává v nás pocity slunečnosti, zářivosti a zdraví. V interiérech je oblíbená její kombinace s modrou barvou, což jasně evokuje symboliku modrého nebe prozářeného sluncem. Je známá tím, že vzbuzuje chuť k jídlu, proto se často objevuje v jídelnách a kuchyních.

Zelená barva

Tato barva je často spojována s přírodou. Možná také díky tomu v nás vyvolává uklidňující účinek. Patří mezi studené barvy, nicméně s přírodní asociací v nás vyvolává pocit zklidnění, jistoty a rovnováhy. Zelená je barvou svěžesti, mladosti a dynamiky. V temnějších tónech se stává barvou prestižní. Při použití na podlahu je vhodné zvolit hrubou strukturu povrchu.

⁷⁶ FORTLOVÁ, Karolína. *Barvy v bytě: [nápad, úprava, řešení]*. 1. vyd. Brno: ERA, 2005, s. 69

⁷⁷ Tamtéž, s. 70

Vyvoláme tím asociaci „ přírodního koberce“ nikoliv zeleného jezera. Díky svému uklidňujícímu účinku je zelená barva vhodná do interiérů školních učeben.

Hnědá barva

Barvu si nejčastěji spojujeme se dřevem, hlinou, kůží a vesměs v nás vyvolává pocit stability a klidu. Psychofyziologické účinky barvy jsou dány barvami, z nichž je složena. Je to barva s nízkou světelnou odrazností. K hnědé barvě se hodí barva bílá či krémová. Díky asociacím, které vyvolává je barva téměř předurčena k použití na materiály podlahových krytin. Zajímavého efektu dosáhneme, pokud tmavě hnědou zkombinujeme s blankytně modrou. Opět se zde nabízí asociace zorané půdy a modré oblohy. Pokud je hnědá barva použita nevhodně, může působit nudně až depresivně.

Bílá barva

Je to nejsvětlejší barva, jejíž světelná odraznost je dle odborné literatury až 80%. Vyvolává v nás pocit čistoty, nevinnosti a věrnosti. Je to barva neutrální, takže je možné ji použít v kombinaci s jakoukoliv jinou barvou. Pokud je použita se studenými barvami, působí chladně. Naopak světlé odstíny ji oživí. Doporučuje se vyhnout se použití na hladkých a tvrdých materiálech, abychom nevyvolali evokaci nemocničního prostředí.

Černá barva

Pravým opakem černé barvy je barva bílá. Má téměř nulovou světelnou odraznost. V našich myslích symbolizuje noc, smrt, smutek atd. Vyvolává v nás pocity sklíčenosti, pasivity a deprese. Opticky prostory zmenšuje.

Je bezesporu zajímavé, že všechny odborné příručky a zasvěcené komentáře specialistů v oboru se vzácně shodují v názoru, že se černá, použita v menších plochách, výrazně uplatňuje jako barva akcentní zejména na drobných dekoračních prvcích mobilního interiéru.⁷⁸ Je důležité zvolit doplňkové předměty černé barvy ve vhodném poměru vzhledem k ostatním prvkům bytu. Vyhneme se tak negativnímu dojmu a asociaci pohřebnictví. Ve vhodném poměru může být použití černých doplňků vysoce vkusnou záležitostí.

⁷⁸ FORTLOVÁ, Karolína. Barvy v bytě: [nápad, úprava, řešení]. 1. vyd. Brno: ERA, 2005, s. 79

Šedá barva

Opět se jedná o barvu složenou ze dvou barev, a sice černé a bílé. Barva je psychicky značně neutrální. Asociuje nám šero, stín a někdy i špínu. Díky tomu může při nevhodném použití vyvolávat u některých lidí stavy beznaděje a úzkosti. Doporučuje se proto používat pouze na menší plochy či doplňkové předměty. Šedá barva tlumí většinu podnětů a utlumuje vegetativní funkce lidského organismu, proto se doporučuje použít do prostor, kde se předpokládá zvýšená fyzická činnost či psychická pozornost. Živé barvy v kombinaci s šedými odstíny se stávají výraznějšími a podobně jako u černé barvy, podtrhuje jejich vlastnosti.

5.3.2 Design

Slovo design vzniklo z latinského de-signare, což znamená označit nebo vyznačit, postupně bývá chápáno jako navrhnout. Typické pro design je, že spojuje krásu a funkčnost. Začal se rozvíjet v druhé polovině 20. Století. Bylo to období, kdy se postupně začal klást důraz na vzhled a reklamu. Začala vzrůstat potřeba člověka obklopovat se věcmi nejen funkčními, ale také krásnými. Barvy jsou pro designéry mocným nástrojem. Pomocí barev mohou předmětům dodat opticky jiný rozměr, strhnout na ně pozornost či upozornit na jejich netypičnost. Design zasahuje téměř do všech odvětví, ovlivňuje módu, architekturu, techniku, umění a produkty avšak nejvíce bývá spojován právě s interiéry. Na brněnském výstavišti probíhá každý rok na jaře veletrh Mobitex, kde jsou představovány nejnovější trendy v bydlení. Součástí veletrhu bývají inspirativní ukázky interiérů, přednášky úspěšných designérů a soutěžní přehlídky, kterých se účastní zejména talentovaní studenti designu. Mezi největší designovou událost světa patří jednoznačně veletrh Salone Internazionale del Mobile. Veletrh probíhá v Miláně již od roku 1961 a v průběhu veletrhu ožívá designem celé město. Nejznámější designéri, firmy a značky zde představují své novinky v nejrůznějších odvětvích. Každoročně se zde představují nejnovější trendy v barvách, tvarech a materiálech.

5.4 Feng-Shui

V dnešní době je umění Feng-shui velmi rozšířené a oblíbené. Nejde jen o trend zavedený v bydlení, ale o styl života, projevující se ve všech aspektech žití. Na trhu se dokonce vyskytují firmy nabízející poradenskou činnost ohledně zařízení at' už bytových či nebytových prostorů. V Brně se problematikou zabývá např. Ing. Andrea Immanuela Gheorghe. Na svých stránkách nabízí poradenskou činnost. Píše, zde že „základní princip Feng shui je meandrující a přiměřeně rychle kroužící pohyb energie v prostoru (prostorově i výškově). Stejný je pohyb větru a vody v přírodě v jejich životodárné podobě.“⁷⁹ Feng shui je filozofie, je to komplexní pohled na svět.

Feng-shui pomocí důkladného studia principů jednoty a pozorování věčného dokonalého řádu všehomíru spojuje vnější a vnitřní prostředí, čímž vytváří vyvážená, klidná sídla, jejichž obyvatelé mohou dosáhnout zdraví a štěstí.⁸⁰ Jedná se o tradiční čínské učení, které vzniklo zhruba 4000 let př. n. l.

Lillian Too se ve své knize o Feng-shui zmiňuje důležitost vztahu mezi člověkem a jeho obytným prostorem, který má podle učení zcela zásadní vliv na naplnění všech životních potřeb. Základním předpokladem pro harmonický životní prostor patří životní energie „čchi“.

Čchi považují Číňané za nejdůležitější aspekt feng-shui. Čchi je neviditelná energie, která proudí úplně vším. Když chceme dobře žít, musíme pomoci zdravému proudění energie kolem sebe a zabránit jejímu zadržování. Proto je velmi důležité, jak zařídíme svůj domov a pracoviště.⁸¹ Toto učení funguje na systému propracovaném do detailu. V úvahu bere světové strany, vlastnosti dřeva, kovu, ohně, země a vody, čili materiály, ze kterých je zhotoven nábytek a dekorace. Za pomoci pravidel je vhodně umísťuje do místností tak, aby respektovaly ženský pasivní princip Jin a jeho protipól, mužský aktivní Jang. Podle Lilian Too se celé učení opírá o tok energie, která místností prochází. Tato energie má vliv na naše zdraví a vitalitu.

⁷⁹ Více na Feng Shui Brno. [online]. [cit. 2014-4-11]. Dostupné z: <http://www.fengshui-brno.cz/main.html>

⁸⁰ SPEAR, William. Feng šuej: design života očima starověkého učení: harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1997, s. 27

⁸¹ BUTLER-BIGGS, Jane. Feng-šuej v 10 lekcích. 1. české vyd. Praha: Svojtka, c2003, s. 12

Díky vhodnému umístění nábytku či předmětů nebrání toku pozitivní energie a díky tomu, se cítíme dobře.

Barvy jsou jedním z nejdůležitějších nástrojů ve Feng-shui. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, mají nepopíratelný vliv na náš fyzický i psychický stav. Feng-shui vnímá barvy jako vibrace, které prochází naším tělem, i když máme zavřené oči. Každému ze základních pěti elementů Feng-shui připisuje barvy a to následovně:

Oheň	červená, fialová
Voda	modrá, černá
Země	žlutá, béžová
Dřevo	zelená, hnědá
Kov	bílá, stříbrná, zlatá

Základní elementy neboli klasifikace energie známé jako Pět prvků popisuje William Spear jako „*pojem, sloužící k označení pohybu energie v tomto systému, přeložíme přesněji, měl by znít Pět energií v pohybu, neboť označuje spíše nepřetržitost pohybu statické prvky*“.⁸² Každá energie je spojována s určitou barvou nebo barvami.

Energie Vody

S energií vody je spojována barva modrá a černá, neboť jsou spojovány s klidnou a hlubokou vodou. Jelikož černá pohlcuje všechny ostatní barvy, není podle učení Feng-shui doporučeno jí v designu používat příliš často. Mohla by navodit depresivního prostředí, proto je doporučeno ji používat spíše jako prostředek ke zvýraznění jiné barvy. U modré a černé stejně jako u jejich prvku Vody je nesmírně důležité, aby byly užívány v úměrném množství.⁸³

⁸² SPEAR, William. Feng šuej: design života očima starověkého učení: harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1997, s. 163

⁸³ Tamtéž, s. 164

Energie Dřeva

Energie dřeva je vyživována vodou a bývá spojována s energií rostoucího stromu. Její barva je zelená, jelikož symbolizuje růst. I Feng-shui pracuje s léčivým účinkem této barvy.

Její vlnová délka stimuluje růst kostí a dobré držení těla. Ve většině případů má zelená rovněž silný léčivý účinek na játra a nemocný močový měchýř, protože povzbuzuje tvorbu žluče, která slouží k rozkladu tuků v trávicím procesu.⁸⁴ I přes to je doporučeno zelenou používat s mírou, jedině tak bude mít povzbuzující účinek.

Energie Ohně

Oheň je živěn dřevem. Je to vysoce aktivní a pulzující energie, s níž se pojí barva červená. Účinky této stimulační barvy jsou známy, proto je třeba při navrhování designu s ní zacházet opatrně.

Použití červené barvy při navrhování designu bude stimulovat aktivitu, která, pokud bude nadměrná, může obyvatelům způsobit velké potíže. Ukázalo se například, že používání červené ve věznicích nebo psychiatrických zařízeních vyvolává agresivitu, takže vězňové nebo pacienti se stávají popudlivější a citlivější.⁸⁵ Ani v přírodě se červená nevyskytuje často. Naopak použití ve správné míře povzbuzuje vášně a sexualitu, trávicí soustavu, způsobuje pomalejší srážlivost krve. Podle Speara by měli rodiče dohlédnout, aby v dětských pokojích nebo na dětském oblečení nebylo příliš mnoho červené, která by mohla malé děti rozrušovat.

Energie Země

Z ohně se stává popel, který vyživuje energii Země. Pokud má půda dostatečné množství energie, vydá úrodu, která se sklízí v období pozdního léta. Proto je s energií Země spojována barva žlutá. Žlutá barva má podněcovat obyvatele, aby si uvědomili potřebu shromažďovat

⁸⁴ SPEAR, William. Feng šuej: design života očima starověkého učení: harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1997, s. 163

⁸⁵ Tamtéž

energii vedoucí k společenskému uplatnění.⁸⁶ Není tak intenzivní jako barva červená, ve Feng-shui bývá spíše chápána jako inspirující. Spear uvádí, že to byla oblíbená barva filozofů Sokrata a Konfucia.

Energie Kovu

Energie Kovu je popisována jako okamžik, kdy Země ztvdne na kov. Označuje konečné období, které se asociativně pojí se zimou a tudíž i s barvou bílou. Feng-shui učí, že na světě není nic čistějšího než bílá. Bílá navozuje pocit nevinnosti a čistoty.

William Spear ve své knize upozorňuje na důležitost harmonického sladění barev. Jako příklad uvádí kombinaci červené a žluté, jako nositele aktivní sběrné energie, čehož využívá např. síť rychlého občerstvení McDonald's, naproti tomu červená s bílou téměř nestojí za zmínku. Červená se zelenou jsou mocné, kdežto žlutá se zelenou jsou konfliktní.⁸⁷ Ve Feng-shui, stejně jako v přírodě se intenzivnější barvy užívají spoře, víc jako zdůraznění, nebo chceme-li vědomě vyvolat určitý efekt. Střed spektra, zelená, se může v našich domovech objevit ve formě rostlin a má jen mírný vliv tím, že vede energii vzhůru, čímž symbolizuje růst.⁸⁸

Stejně jako všude platí pravidlo, že na každého jednotlivce působí různé barvy odlišně. Závisí to na osobních preferencích, fyzickém i emočním stavu, který se neustále mění. Důležitá je zejména převaha jednotlivé barvy v interiéru.

Místnosti, jejichž převládající barvou je oranžová nebo žlutá, získají, bude-li sem tam skvrna červené. Příliš červené bude potlačovat prostředí, protože bude zintenzivňovat vibrace. Dotek modré nebo fialové v téže místnosti může mít malý nebo žádný účinek, tyto barvy musí být použity mnohem velkoryseji, abyste dosáhli nějakého výsledku.⁸⁹ Syté barvy přitahují zrak – zejména jsou-li postaveny do kontrastu s tlumenějšími. Příliš syté barvy, například červená

⁸⁶ SPEAR, William. *Feng šuej: design života očima starověkého učení: harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1997, s. 165

⁸⁷ Tamtéž, s. 167

⁸⁸ Tamtéž, s. 168

⁸⁹ SPEAR, William. *Feng šuej: design života očima starověkého učení : harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 1997, s. 168 - 169

nebo oranžová, mohou vyvolat opačný účinek. V prostředí, kde je použito téměř všech barev, nemůže zrak odlišit jednu od druhé a je téměř oslepen. Každá z pěti energií má specifický účinek a musí být použita tak aby se vytvořil plynulý tok energie – v designu má sloužit k dosažení určitého cíle.⁹⁰

Barvy jsou pro bydlení skutečně důležité, pokud se chceme cítit dobře. Ať už se budeme řídit zásadami Feng-shui nebo ne, je potřeba mít na paměti, že v obytných prostorách tráví lidé alespoň část dne po delší časovou periodu., proto by měli dbát na dobrý výběr barev a zařízení.

5.5 Reklama

V této kapitole se budu zabývat oblastí, která se začíná stávat čím dál častěji součástí našich životů. Reklama na nás dravě útočí na každém kroku. Než se dostaneme k barvám, které jsou bezesporu jednou z největších zbraní reklam, proberu ve zkratce historii, která reklamu provází. Slovo „reklama“ pravděpodobně vzniklo z latinského slova *reklame*, což v překladu znamená znovu křičeti. To odpovídalo tehdejší obchodní strategii, která je do dnešního dne, zejména v tzv. jižanských zemích, praktikována na místních trzích. Jednalo se zejména o zvukovou reklamu (u nás ji užívá např. firma Family Frost - žluté auto, rozvážející zmrzlinu a mražené výrobky, hrající jednoduchou melodii).

Reklamou se pro účely tohoto zákona rozumí přesvědčovací proces, kterým jsou hledání uživatelé zboží, služeb nebo jiných výkonů či hodnot prostřednictvím komunikačních médií.⁹¹

Vedle zvukové reklamy fungoval i jiný způsob, jak nabízet zboží. K upoutání pozornosti se používaly vývěsní štíty, na kterých byly znázorněny symboly různých řemesel

⁹⁰ Tamtéž, s. 169

⁹¹ §1 odst. 1 zákona č. 40/1995 Sb. ve znění zákona č. 256/2001 Sb.

nebo obchodu. Velký zvrat nastal poté, co byl vynalezen knihtisk, který položil základy prvních tištěných inzerátů a plakátů. S příchodem dalších médií, zejména rozhlasu a televize, se reklama rozšířila i tam. Aby reklama ovlivnila chování člověka, musí být nejprve přijata procesem smyslového vnímání a následně pak zpracována, pochopena a zařazena.

Obecně platí, že základní podmínkou senzorického vnímání je intenzita podnětu. Musí být nad prahem vnímání a člověk musí být ve stavu přiměřené aktivity, tj. bdělý, nikoliv utlumený, unavený, vyčerpaný a podobně. Na druhé straně nesmí být ve stavu afektu, který také snižuje schopnost adekvátního vnímání.⁹²

Je zřejmé, že reklama používá mnoho nástrojů, aby upoutala spotřebitelovu pozornost. Jsou to zvukové efekty, hudba, grafika, humor, erotika a barvy. Jelikož se ve své diplomové práci věnuji přednostně barvám, zaměřila jsem se na jejich působení v reklamě.

Pro reklamu je psychologický význam barev, který byl již popsán v předchozí kapitole, mnohem významnější, než způsob jejich vnímání. Důležité je, jaké symbolické představy barvy vyvolávají a k jakým základním principům ve smyslu vyjádření podstaty bytí, rozlišení dobra a zla, života a smrti, se vztahují. Archetypální významy barev se vážou především k černé a bílé barvě, které ve většině kultur symbolizují počátek a konec, život a smrt či dobro a zlo. Mezi spektrálními barvami má zvláštní postavení červená, která v sobě soustřeďuje významné symbolické funkce a je spojována s ohněm, silou a láskou.⁹³ Těchto souvislostí se hojně využívá v marketingových komunikacích. Barvy mají schopnost vyvolávat různé emoce a právě toho prodejci využívají, aby posílili některé vlastnosti výrobků.

Barvy přitahují pozornost, přibližují zobrazené předměty realitě a mohou sloužit i k identifikaci a označení předmětu reklamy.⁹⁴ Každý si určitě všiml, že např. u takzvaných light potravin jsou obaly do světlých barev, často světle modré. Také si často můžeme všimnout, že používáním barevného loga se stávají firmy lépe zapamatovatelnými. Kombinace modré a červené u nás může asociovat např. Českou spořitelnu, červeno bílá barva je oblíbenou kombinací firmy Vodafone atd. A to je jen malý příklad toho, jak firmy využívají

⁹² VYSEKALOVÁ, Jitka. Psychologie reklamy. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 89

⁹³ Tamtéž, s. 94

⁹⁴ VYSEKALOVÁ, Jitka. Psychologie reklamy. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 171

barvy, aby upoutaly zákaznickovu pozornost, dostali se do jeho podvědomí a zajistili tak, že na trhu výrobků si spotřebitel všimne právě toho jejich produktu a v nejlepším případě ho upřednostní před ostatními.

5.6 Móda

Touha člověka po kráse se týká ne jen prostředí, kterým se obklopuje, ale také krášením sebe samého. Proto je móda často probíranou záležitostí a nezřídka se stává cílem kritiky. Stejně jako můžeme barvami ovlivnit vzhled našich domovů, ovlivňuje barevné oblečení i vzhled naší osoby. Pomocí barev a tvarů můžeme potlačit nedostatky, vyzdvihnout přednosti i dát najevo okolí, že sympatizujeme s nějakou skupinou. Nejdříve se však zmíním o historii.

Slovo móda vzniklo z francouzského *mode*, které vzniklo z latinského *modus*, neboli vzhled, způsob či předpis. Jedná se o aktuálně upřednostňovaný způsob, jak se některé věci dělají nebo používají. Tento způsob užití nebývá trvalý. Bývá spojován s duchem doby. To co bývá chápáno jako nové či objevené bývá označováno jako módní. Naopak již zastaralou módu značíme jako staromódní. Aktuální trendy působící plošně určitým odvětvím označujeme jako módní vlny. Móda bývá nejčastěji spojována se vzhledem oděvů a celkově úpravou zevnějšku, zahrnujíc líčení, účesy, doplňky atd.

Přesto nebo právě proto, že je móda sociálně- psychologický fenomén, ovlivňuje i jiné lidské aktivity. Zasahuje např. do hudby, umění i do politiky. Hudební móda má značný vliv zejména na mladší generaci teenagerů, kteří ve zpěvácích / zpěvačkách či hudebních skupinách spatřují své vzory a ve snaze se jim co nejvíce podobat, přejímají jejich styl oblékání, účesů či líčení.

Nároky na vzhled jsou čím dál tím větší. Být otrokem módy bývala většinou zejména ženská doména, ale čím dál častěji se začíná týkat i mužů. Abychom dokázali dobře určit, co nám sluší, pomůže nám barevná typologie. Tu lze chápat, jako vědecky pojatou módu. Podle určitých pravidel rozděluje lidi do jedné ze čtyř barevných skupin a podle toho napovídá, jaké

barvy sluší určitému typu jak v oblečení, líčení, tak i barva vlasů. Skupiny jsou nazvány podle ročních období a platí, že jarní a podzimní typy jsou barevně teplejší, zatím co léto a zima jsou barevně studené. Dále jaro s létem jsou barevně tlumené a podzim se zimou spíše barevně kontrastní. Každému z těchto typů sluší všechny barvy nicméně konkrétním typům pouze konkrétní odstín.

Jarní typ

Jarní typ se vyznačuje průsvitnou bledou pletí, která má zlatavý podtón. Rty bývají jemně červené. Obočí a řasy mají zlatavě plavý či jemně hnědý tón. Oči bývají světlé, často barevně prozářené (tyrkysové, zelené, zlato – hnědé). Vlasy jsou světlé nebo hnědé, ale ne více jak o dva odstíny tmavší než obočí. Jarní typ se snadno opaluje. K tomuto typu nejvíce sedí teplé barvy, které k sobě navzájem ladí. Naopak se nedoporučuje nosit velké kontrasty barev např. černá – bílá.

Letní typ

Pleť letního typu má chladný spodní tón. Celkově letní typ bývá nenápadný. Vlasy a stejně tak obočí bývá popelavé bez zlatých podtónů. Barva očí bývá často světlá, modrá nebo šedivá, bez zářivého náboje. Barva rtů je jemně chladná růžová. Pokožka se většinou dobře opaluje. Létu sluší pastelové či studené odstíny a opět se doporučuje vyhýbat se kontrastům.

Podzimní typ

Pleť podzimního typu bývá buď světlá, nebo naopak zlato-béžová. Tento typ bývá často kontrastní. Nezřídka se objevují rudé vlasy, obočí a řasy bývají světlé. Často najdeme na tváři podzimního typu pihy. Pokožka se vždy špatně opaluje. Tomuto typu nejvíce sluší teplé tóny barev a syté hodně výrazné barvy.

Zimní typ

Chladná až namodralá pleť, která se opálí jen lehce nebo olivová jižanská pleť opalující se velmi rychle. Oba tyto typy spadají do zimního typu. Dalším výrazným znakem jsou tmavé vlasy, řasy a namodralé rty. Tomuto typu sluší syté výrazné barvy a může si dovolit i výrazné kontrasty.

Toto je základní barevná typologie, pomocí které je doporučeno se řídit při výběru vhodného oděvu. Barevných odstínů objevujících se v módě je velké množství. Móda se na nás valí ze všech stran, a i když by měla být určována módními návrhářmi přehlídkových mol, nebývá to pravdou. Skutečností je, že pro naprostou většinu z nás, módu vybírají velké zejména zahraniční obchodní řetězce, u kterých oblečení nakupujeme. Móda se týká nejen barev a střihů, ale také materiálů. Pro každé módní období bývá typická určitá skupina barev. Které barvy to jsou, jde lehce odhalit. Často se stačí projít po obchodním domě a všimnout si, které barvy se v obchodech opakují. Barevné trendy se nejčastěji mění s příchodem dalšího ročního období. Barvový specialista určují i barevný trend, který bude dominovat po celý rok.

Současná nabídka módy hýří obrovským množstvím barev. Společnost, ve které žijeme, je často rozdělena do různých skupin. Svým oblečením a doplňky můžeme dát okolí najevo, kam patříme či jak se cítíme. Nejčastější barvou, kterou volí členové subkultury je barva černá.

Například tzv. Emo styl je označení pro skupinu lidí, která se projevuje punkově orientovanou módou. Definuje se hudbou zvanou metalcore neboli screamo, touhou po romantice a velkou precitlivělostí často vedoucí k sebepoškozování. Emo, bývá často prezentováno svou nákloností ke smrti a temnotě a tak nikoho nepřekvapí, že barva, která dominuje u této skupiny lidí, je černá. Protože na sebe chtějí často upozornit, doplňují černou barvu barevným výkřikem v podobě růžových či bílých vlasů nebo jiných výrazných doplňků.

Subkultura Hippies, která se spíše než láskou ke smrti vyznačuje láskou k životu a vlastně ke všemu živému, hýří svou barevností. Hnutí vzniklo v 60. letech v USA a následně se rozšířilo do Evropy. Hippies je známo svým vstřícným vztahem k drogám jako jsou marihuana, LSD či jiné halucinogeny, které často způsobují velmi intenzivně barevný prožitek. A stejně tak jak barevné bylo vidění členů tohoto seskupení, tak i móda, kterou nosili, byla velmi pestrá. Jejich volné oblečení bylo často zdobeno barevnou batikou a nezbytné byly i doplňky v podobě barevných brýlí, čelenek a korálků.

5.7 Street art a Graffiti

Kultura tvůrců street artu a graffiti je jedním ze znaků současné společnosti. V případě street artu, jak již název napovídá, se jedná o rozmanité umění, vytvářené na veřejných prostranstvích (street = ulice). Své kořeny nachází právě v graffiti, ale na rozdíl od něj má street art velké množství podob a spíše doplňuje estetické působení městského prostoru. Pokud však má být jakousi formou protestu, bývá často tvořen anonymně a ilegálně. Specifické umění graffiti se vyznačuje svou barevností a nápadností. Jedná se o více či méně umělecké malby, které jsou vytvářeny pomocí sprejových barev. V ideálních případech se nacházejí na plochách, kde bylo uděleno svolení, v horším případě se graffiti stávají nástrojem vandalství a můžeme je často spatřit na vlacích, nádražních budovách, omítkách rodinných domů atd. Malby na stěnách se objevovaly již od pravěku. Nalézáme je i ve vyspělejších kulturách Římských Pompejí či Egypta. Už dříve se používaly např. na stěnách nevěstinců jako reklama, či obrazce nebo písmena vyškrabovaná do omítky používaná jako způsob komunikace prostřednictvím vzkazů. Dnes částečně zůstává zachována informační hodnota. Barvy zde mají velkou roli, neboť správný výběr barev zásadním způsobem ovlivňuje celkové vyznění díla. Pokud bude chtít umělec zdůraznit svou myšlenku zachycenou na stěně, zřejmě sáhne po výrazných barvách. I když pro laickou veřejnost mohou být vzkazy zanechané na stěnách či jinde nečitelné, můžeme se při vhodně zvolených barvách dovtípit, jestli má dílo charakter spíše útočný, či jestli je laděn optimisticky. Pro současnou mládež jsou street art a graffiti nesmírně lákavé, jelikož se v nich stále ukrývá dávka vzpoury a rebelství. Některá díla

pouličních tvůrců jsou doslova uměleckými díly, u kterých o vandalství nemůže být řeč. Vhodně zvolený motiv, barvy a provedení se mohou postarat o silný kulturní zážitek.

6 Barvy a estetická výchova

Jak již bylo řečeno, barvy působí ve velkém na naše vnímání a mohou být využívány, jako výrazový prostředek. Barva má svou řeč. Dokáže k nám mluvit stejně jako hudba či poezie. Barva v obraze je výrazovým prostředkem, estetický fenomén, nástroj malíře. Bohužel v současné době není zájem o umění příliš velký a pomalu se z našeho kulturního života vytrácí jedinci s pochopením pro současnou malířskou tvorbu. Pokud chceme, aby tomu bylo jinak, je potřeba změnit způsob výuky předmětu, který má vést žáky k uměleckému citu. Předmět, často nazýván Výtvarnou výchovou se zabývá spíše uměleckou zručností a nehezky namalované kolečko si vyslouží o stupeň horší známku. Současný výtvarná výchova má sice výsledky v rozvíjení spontánní tvořivosti, což ovšem nestačí, jelikož spontánnost není jediným rysem umělecké činnosti. Zřídka kdy jsou žáci vedeni k estetické vnímavosti. Běžná výtvarná výchova toto splňuje. Známým iniciátorem nového způsobu jak malířské práce jako takové, tak výtvarný výchovy, je Rudolf Steiner (1861-1925). Jeho celková koncepce vyučování. Známá jako waldorfská pedagogika, se snaží o prostoupení veškeré výchovné práce uměleckými prvky. Děti jsou již od prvních tříd vedeny k prožívání barev. Děti si ve školách malují takřka ve všech předmětech. Učí se prožívat uzavřenost modré barvy nebo naopak excentričnost barvy žluté.

6.1 Rámcový vzdělávací program

Součástí této diplomové práce je zjistit jak barvy vnímáme a jak mohou působit v estetické výchově. Estetická výchova však není v Rámcově vzdělávacím programu pro gymnázia zcela vymezena. Přístupy, jak je chápána se liší. Rozdílností těchto přístupů se zabývá ve své práci Brücknerová (2011). Shrnuje v něm 8 různých chápání estetické výchovy a současně upozorňuje na to, že užívání tohoto pojmu „*je v současném českém kontextu*

*vzhledem k jeho nejednoznačnosti, nepřesnosti, nesystémovosti a dalším vlastnostem téměř nemožné.*⁹⁵

Pokud vycházíme z vlastní zkušenosti, estetická výchova na gymnáziích bývá dělena na výchovu hudební a výtvarnou. První dva roky čtyřletého gymnázia jsou dotovány oba předměty, následně na poslední dva roky si student volí, kterou výchovu chce upřednostnit.

RVP pro gymnázia je členěn na oblasti, které jsou definovány obecnými pedagogickými cíli. Výtvarná výchova má dvě vlastní oblasti: Obrazové znakové systémy a Znakové systémy výtvarného umění. Společně s hudební výchovou pak sdílí oblast Umělecká tvorba a komunikace.⁹⁶ Okruhy se zabývají tematikou zejména z pohledu historického a sociokulturního a jejich případným vývojem. Z toho vyplývá, že RVP pro gymnázia specifikuje zejména obecné cíle výuky.

První okruh představují Obrazové znakové systémy umožňující vytváření aktivních, individuálně založených postojů k obsahům obrazové komunikace. Při tvorbě využívá vizuálně obrazná vyjádření vlastní, umělecká i uplatňovaná v běžné komunikaci (včetně užití dostupných technologických prostředků, jako je fotografie, video, film, ICT). Obrazové znakové systémy umožňují reflektování osobního místa žáka ve světě vizuální kultury jako vnímatele, interpreta a jako tvůrce komunikačního obsahu s uvědoměním si oblasti jeho účinku. Druhý okruh představují Znakové systémy výtvarného umění umožňující žákovi osobní účast a aktivní vstupování do výtvarného uměleckého procesu. Reflektování vlastních prožitků, postojů a zkušeností získaných prostřednictvím experimentálního přístupu k uměleckým vizuálně obrazným prostředkům. Na tomto základě si vytváří přehled o vizuálně obrazných vyjádřeních jednotlivých směrů výtvarného umění, zejména od konce 19. století do současnosti.⁹⁷

Barvy jsou velmi obsáhlé téma, přesto nejsou začleněny jako samostatné téma do RVP.

V případě, že by problematika barev byla vyučována v celé blokové výuce, nejlépe v některé

⁹⁵ BRÜCKNEROVÁ, Karla. Skici ze současné estetické výchovy. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 11

⁹⁶ Výzkumný ústav pedagogický v Praze (2007). Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, s. 54 - 55

⁹⁷ Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2011 [cit. 2014-05-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-pro-gymnazia>, s. 51

z úvodních hodin, žáci by se následně lépe orientovali v barevné symbolice. Mohli by provádět podrobnější analýzy děl, lépe by chápali souvislosti a troufám si tvrdit, že umělecká díla by pro ně byla smysluplnější. Práce s barvami jako s vyjadřovacím prostředkem nabízí nenucenou formu sebeprezentace a rozvoj kreativity.

6.2 Aktivity pro hodiny estetické výchovy

Nyní si představíme návrhy aktivit, které jsou primárně zaměřeny na práci s barvami za použití smyslového vnímání a prožívání. Žáci si při nich uvědomí, jak lze pocity vyjádřit barvami, jak vnímat barvy a že barvou lze prakticky vyjádřit cokoliv např. nálada, hudba a jak s barvou lze efektivně pracovat. Při vytváření lekcí jsem hledala inspiraci zejména u Brücknerové, Kandinského a Brožka.

Lekce: Barvy a fyzika

TÉMA: Vytvoření paobrazu

Časové vymezení: 20 min

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, I. ročník

Potřeby: tabule, bílý papír, barevný obrazec, audiovizuální technika/dataprojektor

Cíle:

- žák chápe vztah mezi barvou, okem a mozkem
- žák si uvědomí souvislost mezi barvou primární a komplementární
- žák se přesvědčí o adaptační schopnosti oka

Aktivita:

Připravíme si velký barevný obrazec, nejlépe červený. Na tabuli nalepíme velký bílý papír, do jehož středu umístíme tečku. Obrazec promítáme na bílou stěnu vedle tabule. Žákům zadáme za úkol obrazec upřeně sledovat po dobu asi 30-ti sekund. Poté vyzveme žáky, aby přenesli zrak na tečku v bílé ploše na tabuli. Po pár vteřinách můžeme pozorovat stejný tvar v negativních, čili fyziologicky komplementárních barvách.

A můžeme to zkusit i naopak. Sestavme vlajku např. České Republiky, ale ne v barvách jak je známe, nýbrž v barvách komplementárních. Místo bílé použijeme černou, místo červené zelenou a místo modré barvu žlutou. Vyzveme žáky, aby se na vlajku opět upřeně zadívali. Následně přenesou zrak na tečku v bílé ploše na tabuli a objeví se jim obraz vlajky v reálných barvách.

Vysvětlení:

V psychologii se tento jev nazývá negativní paobraz, protože nejde o skutečný obraz, je to obraz vytvořený okem a mozkiem a barvy jsou opačné než původní barvy. Negativní paobraz nám dokazuje velkou adaptační schopnost oka či projev světločivných buněk, které nebyly pozorováním obrazu drážděny. Paobraz lze také vyvolat, pokud po pozorování barevného předmětu zavřeme oči. Výsledná barva ale bude odlišná než barva paobrazu na tmném pozadí. Na bílém podkladu je negativní barva svítivá, kdežto na tmném je barva poněkud těžká a hluboká. Potvrzuje to sčítání barev paobrazu na barevném poli.

TÉMA: Krajina s barevným nádechem

Časové vymezení: 90 minut

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, I. Ročník

Potřeby: barevná skla, blok na poznámky, psací potřeby

Cíle:

- žák si uvědomuje vliv barvy na naše smysly

- žák dokáže vystihnout a popsat rozdíly mezi stejným podkladem, ale jiným barevným nádechem

Aktivita:

Následující aktivita probíhá mimo učebnu. Doporučuji využít přírodní prostředí, pokud to je jen trochu možné. Žáky vezmeme na nějaké zajímavé místo (v Brně lze využít např. Zamilovaný hájek v Řečkovících). S sebou vezmeme barevná sklíčka. Jakmile dorazíme na místo, vyzveme žáky, aby si vybrali místo s výhledem, který se jim líbí, avšak z praktického hlediska je dobré žáky držet blíže u sebe (pokud nemáme dostatek barevných sklíček pro všechny). Vyzveme žáky, aby si k následujícím obrazům dělali poznámky, jak na ně krajina působí a každému obrazu ať dají vlastní název. První obraz bude ten, který vidí bez jakéhokoliv sklíčka. V následujících obrazech budou střídát barevná sklíčka (žluté, modré, červené, zelené) přes která se budou dívat na tu stejnou krajinu. U každého obrazu si udělají poznámku, přes jaké sklíčko se na krajinu dívali, napíší si do poznámky pocity, jaké v nich pohled vyvolával, a obrazu dají název. Jakmile všichni žáci vystřídají všechna barevná sklíčka, odebereme se zpět do učebny, nebo v případě příznivého počasí, můžeme aktivitu dokončit v přírodě. Sesedneme si do kroužku a vyzveme žáky, aby vybrali, který obraz se jim nejvíce líbil a proč, pojmenovali ho a sdělili pocity, které u nich pohled přes barevné sklo vyvolával. Následně můžeme rozvést diskuzi o jednotlivých barevných náhledech, jak se s jednotlivými barvami změnil nádech krajiny, jak poté vypadaly již barevné objekty v přírodě atd.

Lekce – vnímání a prožívání barev

TÉMA: Moje osobní subjektivní barva

Časové vymezení: 90 min

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, I. Ročník

Potřeby: papír formátu A4, papír formátu A5, temperové barvy, štětce, voda

Cíle:

- žák je schopen přiřadit pocity k barvám
- žák je schopen vytvořit barevné kombinace
- žák si uvědomuje vyjadřovací schopnost barev a dokáže ji použít
- žák rozvíjí svou fantazii
- žák rozvíjí schopnost symbolického vyjadřování
- žák chápe svůj osobní vztah k barvám a reakci na ně
- žák umí číst v obrazech jiných autorů

Aktivita:

Vyzveme žáky, aby si připravili celou paletu temperových barev, štětce a bílý papír formátu A4. Dáme žákům za úkol, aby se pokusili ponořit do sebe a přemýšlet, která barvy jsou jim blízké. Vyzveme je, aby si vybrali barvy, které mají rádi či k nim mají kladné vzpomínky. Po výběru barev dáme žákům za úkol, aby přenesli barvy na papír před nimi, nejdříve pouze v drobných skvrnkách a ujistili se, že kombinace, kterou zvolili je pro ně uspokojivá, a odpovídá jejich vnitřním pocitům. Pokud ano, necháme je barvy rozpracovat do větší souvislé plochy. Barvami pokryjí celou plochu papíru.

Ne vždy se podaří dospět k uspokojivému výsledku. Cvičení je vhodné v průběhu roku opakovat. Žák si postupně při prohlížení jeho děl zpětně uvědomí, jak se vyvíjí jeho vztah k barvám. Oblíbené barvy žáků se budou na obraze opakovat. Následně vyzveme každého zvlášť, ať se zamyslí, z jakého důvodu preferuje zrovna tyto konkrétní barvy a pokud to nebude téma příliš citlivé, je možné si o obrazech na závěr aktivity pohovořit.

Aktivita – čtyři roční doby

Úkolem je vyjádřit čtyři roční doby (jaro, léto, podzim, zima) za pomoci barev tak, aby je i divák dokázal správně rozeznat. Vyzveme žáky, aby si připravili temperové barvy, štětce a ostatní pomůcky k malování. Rozdáme papíry formátu A4. Žáky necháme malovat jen

abstraktní tvary, nikoli konkrétní. Období vyjadřujeme jen pomocí výrazových schopností barev.

Pokud se někomu zdá úkol náročný, poradíme mu, ať vychází ze zkušeností střídání ročních dob. Např.: Jaro se pokusíme vyjádřit jako dobu, kdy se po zimě všechno probouzí. Vše je mladé, svěží, proto je vhodné volit zejména světlé barvy, které budou vyvolávat pocit svěžesti a mládí. Takto bude postupovat při volbě barevnosti u každého ročního období. Nebudeme malovat věcné prvky, jen abstraktní tvary.

Na závěr všechny obrazy vystavíme a u každého z nich se přesvědčíme, jestli jsou období vyjádřena jednoznačně. Žáci si při této aktivitě uvědomí, kolik barevnosti se nachází v přírodě a jak se lze i abstraktními tvary vyjádřit tak, aby tomu jiní porozuměli. Podobným úkolem může být např. vyjádření živlů – oheň, voda, země, vzduch.

Aktivita - vyjádření citových stavů

Úkolem této aktivity bude pokusit se spojit citové stavy s barvami (např. vidí rudě, červená = zloba, zezelenal závistí atd.). Žákům rozdáme tentokrát menší formát papíru A5. Žáci si nachystají temperové barvy, štětce a vodu. Dále si připraví menší papír a tužku na psaní.

Úkol: Žáci se rozdělí do dvojic, vyjmenují a zapíší 5 citových stavů. Ke každému stavu určí stav s opačným charakterem, např.: radost – žal, odvaha – strach, cit – chlad atd. Poté se každý z žáků již sám zamyslí a pokusí se vyjádřit skvrnami barev každý pocit na jednotlivých papírech. Poté se zkusíme zamyslet nad zvolenou náladou a snaží se pojmenovat její doprovodné rysy (např. u radosti budou dominovat světlé, hřejivé, čisté barvy.)

Poté žáky rozdělíme do skupinek po čtyřech, všechny své práce rozloží na stůl a vzájemně se pokusí sami určit, o jaký pocit jde. Pokud by se to nedařilo, napíší žáci seznam pocitů, který malovali a ostatní ve skupince budou pro jednotlivé pocity hledat správné obrázky

Lekce: Práce s barvami

TÉMA: Kopie obrazu s posunutou barevností

Časové vymezení: 90 min

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, II. Ročník

Potřeby: temperové barvy, papír potřebného formátu, studovaný obraz, štětce, voda

Cíle:

- Žák chápe práci s barevným spektrem
- Žák si uvědomuje, jak jiné barvy mění celkový dojem obrazu

Aktivita:

Tento úkol už je více náročný a je vhodné jej zařadit až po důkladném probrání základních a komplementárních barev. Úkolem bude vytvořit negativní kopii zadaného obrazu. Žáci pozorně nastudují jednoduchý barevný obraz a jejich úkolem bude přepis obrazu do negativních komplementárních barev. Úkol žákům pomůže lépe se orientovat v komplementárních barvách a zároveň bude patrné, jak velký vliv mají barvy na výsledný pocit z obrazu.

Rozdáme žákům papíry, vyzveme je, aby překreslili obraz za použití komplementárních barev, studovaný obraz nesmí být moc náročný a není potřeba klást důraz na to, aby byl malířsky přesný. Zde půjde zejména o barevný výsledek. Výsledkem bude nejen převrácený kolorit obrazu, ale také světlostní výstavba (černá nahradí bílou). Komplementární barvy je možné kontrolovat v barevném spektru, které můžeme umístit vedle vzorového obrazu.

Další variantou cvičení je kopie s částečným posunutím barevnosti. Tentokrát budeme barvy nahrazovat barvou posunutou o určitý úsek v barevném spektru ve zvoleném směru (např. místo zelené dáme žlutou, místo oranžové červenou atd.) Toto cvičení je o něco náročnější. Je

potřeba aby žáci měli alespoň dvanáctibarevný kruh. Pro představu lze toto cvičení přirovnat ke cvičení z oblasti hudby, kdy lze hudební skladbu převést do jiné tóniny.

Porovnáme-li výsledky těchto dvou cvičení, uvidíme velké změny, které se s obrazem staly. Na základě těchto studií se lehce přesvědčíme, že kolorit obrazu není náhodný, jelikož směřuje k zamýšlenému účinku obrazu. Obě kopie dají obrazu zcela jiné vyznění.

Na konci lekce obrazy sesbíráme a probereme s žáky, jaké změny v obrazech nastaly, jak nyní obraz působí a jak s ním lze dál pracovat.

TÉMA: Míchání barev

Časové vymezení: 60 min

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, I. Ročník

Potřeby: temperové barvy, papír potřebného formátu, štětce, voda, paleta

Cíle:

- žák ví jak namíchat požadovaný odstín
- žák rozumí problematice barev
- žák si vyzkouší aditivní míchání barev

Aktivita:

Tento úkol je vhodné řadit hned v úvodních hodinách výtvarné nebo estetické výchovy. Rozdáme žákům papíry a povolíme použití jen základních barev. K vytváření barev mají žáci připravenou modrou, červenou a žlutou temperovou barvu, k tónování pak bílou a žlutou. Postupně barvy, které použijí k míchání, nanесou na papír, stejně tak i výslednou barvu vzniklou smícháním základních barev, vše ve stylu rovnice. Postupně lze kombinovat i vzniklé odstíny.

bílá + černá = šedá

žlutá + modrá = zelená

červená + modrá = fialová

červená + žlutá = oranžová

červená + žlutá + zelená = hnědá

TÉMA: Barvy v hudbě

Časové vymezení hodiny: 90 minut

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, II. Ročník

Potřeby: stojany, rádio, velké archy papíru, prstové barvy, židle

Cíle:

- žák je schopen prožívat hudbu a reagovat na ni
- žák si zdokonalí znalosti o významu barev, jejich kombinování a působení
- žák dosáhne prohloubení barvocitu
- žák dokáže vnímat abstraktní umění

Aktivita:

Malířské stojany rozestavíme do kruhu tak, aby žáci stáli zády k sobě. Uprostřed tohoto kruhu postavíme stůl, na kterém budou k dispozici prstové barvy v několika odstínech. Přivítáme žáky ve třídě, každý z nich se postaví k jednomu stojanu. Vysvětlíme žákům, že v následujících minutách budou přehrány tři rozdílné styly hudebních nahrávek. Jejich úkolem bude podle pocitu zvolit takové barvy, které se jim k hudbě hodí. Papír si každý z nich pomyslně rozdělí na tři stejné části tak, aby se barevná hudební skladba nemíchala, avšak

záleží jen na žákovi, jakým způsobem si papír rozdělí a kde začne. Učitel pustí postupně hudební ukázky tří různých stylů. Každá z nich bude přibližně stejně dlouhá. Vybírá z různých hudebních stylů, např. kombinace vážné hudby(Bedřich Smetana – Vltava), rocku(System of a down – B.Y.O. B) a veselé popové písně(Caro Emerald – Stuck). Pokud je píseň příliš krátká, je možné, buď pustit dvě podobné písně za sebou, nebo úseky zkrátit. Celý hudební blok by měl trvat maximálně 30 minut. Úkolem žáků je, aby dle svých pocitů, které v nich hudba vyvolá, použili barvu a konečky prstů ji rozmístili v tečkách po papíře.

Jakmile dozní poslední ukázka, žáci si umyjí ruce a z obrazů seskládají galerii. Úkolem žáků bude přiřazovat vybrané části obrazů ke konkrétní hudební ukázce. Následuje diskuze, kde probereme zejména podobné znaky, důvod, proč volili konkrétní barvu u konkrétní ukázky a pocity jaké v nich hudba vyvolávala.

Lekce: Street art

TÉMA: Rozpoznání street artu, vytvoření vlastního návrhu

Časové vymezení: 90 minut

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, III. Ročník

Potřeby: Psací potřeby, skicák, tužka

Cíle:

- žák rozezná prvky street artu
- žák dokáže rozpoznat street art od vandalství
- žák je schopen vytvořit vlastní návrh na konkrétním místě
- žák rozvíjí kreativitu

Předpokladem aktivity je již probraný teoretický základ street artu. Studenti jsou seznámeni s tím, jak street art vypadá, v jakých případech se jedná o umění a v jakých již o trestnou činnost či vandalismus. Jsou jim odprezentovány ukázky pouliční tvorby a žáci jsou schopni street art rozeznat. Následující aktivita probíhá částečně v terénu.

Aktivita:

Se studenty vyjdeme na procházku městem. Vybereme trasu vedoucí přes náměstí, pěší zónu nebo nějaké jiné frekventovanější místo. Úkolem žáků bude vymyslet a přednést jejich vlastní návrh street artu na konkrétním místě. V průběhu procházky probíhá výklad. Pokud to prostředí umožňuje, ukáže učitel příklad vandalství nebo naopak umělecké tvorby. Procházka probíhá v pomalém tempu tak, aby si žáci byli schopni všimnout okolí a připravit se tak na práci, kterou dodělají v hodinách. Po návratu si každý sedne ke svému stolu, kde načrtne nebo slovy popíše vlastní návrh street artu pro danou lokalitu. Následně žáci předloží své návrhy a ty nejlepší budou prezentovány. Na závěr proběhne diskuze kdy je street art krásný a kdy jde o kriminální čin, jak a proč vzniká street art, proč ho tvořit a proč ne.

Pozn.: Aktivitu je možné provést i v přírodě a pokusit se o tzv. land art.

Lekce: Obrazy

TÉMA: Rozbor obrazu

Časové vymezení hodiny: 40 minut

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, II. Ročník

Potřeby: obraz, poznámková blok, psací potřeby

Cíle:

- žák je schopen číst v obraze
- žák umí najít v obrazech symboliku
- žák rozumí autorovu záměru

Aktivita:

U následující aktivity jsem se inspirovala podobnou aktivitou, kterou nám v hodině estetické výchovy představila Mgr. Karla Brücknerová, Ph.D. Žáky rozdělíme do skupinek po čtyřech. Vybereme obraz, který chceme rozebrat. Na papír natiskneme jeho kopii v dostatečném množství tak, aby v každé skupince byla jedna kopie. Vybereme např. pro žáky atraktivní

obraz pop-artového umělce Roy Lichtenstein, V autě, 1963. Žáci dostanou ve skupinkách za úkol sepsat, co si myslí, že se na obraze děje, jaký moment zachycuje, obraz pojmenovat a určit autora. Jakmile jsou všechny skupinky hotovy, sesbíráme podněty od všech a sepíšeme je na tabuli. Následně obraz rozebereme. Na obraze jsou muž a žena v autě. Obraz celkově působí moderně. Obrazu dominují žlutá a modrá barva. Žlutá barva kabátu a vlasů ženy, symbolizuje povrchnost, ztuhlost, odmítá se uvolnit. Strnulý nadřazený výraz můžeme spatřit i u ženy v obličeji, která se chladně dívá ven z okna. Oproti tomu na mužově oděvu i vlasech dominuje barva modrá. Ta značí tradici, věrnost, oddanost a důvěru. Z výrazu muže lze soudit, že se snaží se ženou navázat kontakt. Obraz je orámován červenou barvou auta, která do celého obrazu vnáší prvek lásky, výstrahy a napětí. Porovnáme výsledný rozbor s rozбором žáků a prozradíme informaci o názvu obrazu a o autorovi.

Lekce: Mandala

TÉMA: Vytvoření svobodné mandaly

Časové vymezení: 40 minut

Cílová skupina: studenti všeobecného čtyřletého gymnázia, II. Ročník

Potřeby: šablony s mandalami, pastelky

Cíle:

- žáci vědí co to mandala je
- žáci si vyzkouší, jak se tvoří mandala
- žák si vyzkouší rozbor mandaly dle symboliky barev

Aktivita:

Aby se žáci nemuseli soustředit na pracné vytváření šablony pro mandalu, použijeme šablony již vytvořené, které jsme si dopředu připravili. Šablony jsou volně ke stažení na internetu, popř. velké množství jich je v knize Madonny Gaudingové – Mandaly od A do Z. Mandal si nachystáme větší počet různých druhů tak, aby si každý dokázal vybrat takovou, která se mu líbí. Žáci se tak mohou soustředit jen na své pocity a barvy. Navazujeme na již probraný

teoretický základ o mandalách, žáci tedy vědí, co mandaly jsou, k čemu slouží a jak se používají. Žákům pustíme nějakou instrumentální hudbu a vyzveme je, aby se pokusili uvolnit a dali průchod emocím a pocitům, které je v tu chvíli zaplavují. Jejich mandalu nebudou muset nikomu ukazovat a ani nijak obhajovat. Jakmile budou chtít, můžou začít. Záleží jen na nich, jakou techniku si zvolí a jaké použijí barvy. Pokud chtějí, mohou během hodiny vytvořit mandal více, ti odvážnější si mohou zkusit vlastní šablonu. Před skončením výuky žákům rozdáme výtah toho, co znamenají jednotlivé barvy a tvary v mandalách znamenají (můžeme použít výpisky z knihy Madonny Gaudingové, Mandaly od A do Z nebo např. internetový zdroj <http://cestakduze.webnode.cz/mandaly>). Žáci si poté mohou sami rozebrat svou vlastní mandalu.

7 Závěr

Diplomová práce Vnímání barev a jejich působení v estetické výchově měla za úkol objasnit některé vztahy mezi barvou a jejím vlivem na lidské vnímání. Během studia literatury jsem dospěla k závěru, že existuje více pohledů, jak můžou být barvy chápány. Nejpravděpodobnější variantou se jeví skutečnost, že veškerý svět kolem nás je nebarevný a objektivní příčinou zrakového vjemu je světlo, které na předměty dopadá. Výsledná vnímaná barva je pak výsledkem vztahu mezi dopadajícím světlem, povrchovou skladbou předmětu, na který světlo dopadá a zpracováním vjemu smyslovými orgány. Způsob jak oko získané vjemy zpracovává a stejně tak funkce mozku, který na vjemy reaguje, nebyly doposud zcela probádány. Není tedy možné skutečnost, že barva je pouze výsledkem světelného záření potvrdit ani vyvrátit. Dále je možná pracovat s variantou, která tvrdí, že barva předmětů je jejich skutečnou vlastností, kterou světlo ovlivňuje jen v rovině hodnocení jejího jasu. Pokud by na barvy bylo nahlíženo pouze z fyzikálního hlediska, nebylo by možné vysvětlit jejich vliv na naše pocity.

Jak barvy ovlivňují prožívání je záležitost, která úzce souvisí s vnímáním. Opět se jedná o ne zcela probádanou rovinu. Objevují se teorie založené na filozofii Imanuela Kanta, že vše co v našich očích existuje, je jen výtvořem našeho vnímání. Důkazy, že vjemy odpovídají realitě, sice neexistují, avšak také nemáme žádný důvod našim smyslům nedůvěřovat. Potvrzena je však skutečnost, že vnímání je ryze subjektivní záležitostí, která může být ovlivněna mnoha faktory, jelikož se jedná o bezprostřední citovou reakci na barevný vjem, který hodnotíme jako libý či nelibý. Na to jak barvy vnímáme má vliv zejména pohlaví, rodina a prostředí, ve kterém jsme vyrůstali i vliv národní kultury či subkultur. Přestože jsou známy tradiční významy barev, je třeba brát v úvahu fakt, že každý národ má svou vlastní historii a symbolika barev se díky odlišnému významu může lišit.

Kvalita vnímání je z velké části ovlivněna emočním stavem jedince, avšak největší roli ve výsledném působení barev na naše pocity hraje asociace a osobní preference. Znalost prožitků je velmi důležitá, jelikož prožitky jsou jednou z cest k efektivnímu učení. Učitel estetické

výchovy může s prožitky u žáků pracovat a efektivně je využívat, proto bylo nutné se v diplomové práci zaměřit i na lidské vnímání a jeho specifčnost.

Vnímání je považováno za kognitivní proces, na druhé straně estetické vnímání je spíše chápáno, jako potřeba krásy a vkusu. Estetické cítění je dovednost, kterou si je možné osvojit a právě znalost významu barev je jednou z věcí, která estetické cítění rozvíjí. Jedním z předpokladů k vytvoření působivého uměleckého díla je předpoklad harmonie. Barevná harmonie má svá pravidla a jejich porušováním dochází k chaosu. Pro definování a ujasnění si pozice primárních a sekundárních barev vznikl, tzn. barvový kruh neboli kruh spektrálních barev.

V práci jsem se zabývala několika různými oblastmi, kde je působení barev na psychiku člověka důležitým prvkem. Do této oblasti se řadí zejména móda, barevné sjednocení interiérů, design a reklama. Oblastí, kde se přímo pracuje s energiemi, které barvy vyzařují je chromoterapie a čínské učení Feng-shui.

Důležitým zjištěním bylo, že díky asociaci má barva mimo sdělovací charakter i zobrazovací hodnotu. Dochází zde k zapojení ostatních smyslů mimo zrak. Součástí práce bylo i popsat vlastnosti barvy. Mimo fyzikálně měřitelné vlastnosti jsem zjistila, že konkrétní názvy barev mohou být zavádějící, neboť barvu nelze bez vnějšího vymezení uplatnit. Název barva sám o sobě nemá žádnou hodnotu, protože např. pod modrou barvou si každý vybaví jiný odstín. Stejně tak je problematické určit hranice, kde např. končí barva modrá a začíná barva zelená. Každý z nás vnímá jiné množství odstínů, což je dáno citlivostí oka.

V symbolice barev jsem se snažila nalézt zajímavé a ne zcela známé poznatky o konkrétních barvách, které by mohly posloužit k získání zájmu žáků o dané téma. Barvy všeobecně přitahují naši pozornost a díky našim smyslům jsme schopni je dobře vnímat. Informace, které jsou k nám prostřednictvím barev vysílány, lehce zpracováváme a snadno je uchováváme v paměti. Možná právě proto, že jsou barvy tak „snadné“, jsou i oblíbené. Dle poznatků a zjištění zde uvedených lze cíleně a efektivněji využít barvy v hodinách estetické výchovy a tím prohloubit estetické vnímání žáků.

8 Resumé

Diplomová práce se zabývá tematikou barev a to jak z pohledu fyzikálního, který je pro většinu lidí známější, tak z pohledu psychologického a estetického, který na sobě každý pociťuje, ale ne vždy mu věnuje pozornost. Využití témat týkajících se barev nabízí možnost zefektivnit hodiny estetické výchovy a dokáže také nabídnout žákům jiný pohled na svět kolem nich, než ten, na který jsou zvyklí v přírodovědných předmětech. Možností a aktivit se nabízí nepřeberné množství a lze je aplikovat do různých podmínek. Žáci se při výuce, kdy jsou aplikovány různé metody, učí zejména prostřednictvím prožitků, a tím se zároveň učí pracovat se svými pocity.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části, která se zaměřuje na teorii, je probrána problematika barev z hlediska historického, fyzického, psychologického i praktického. Co se fyzikálního hlediska týče, je zde popisován proces, jak lidské oko zachycuje barvy a jaké zejména měřitelné vlastnosti barvám přisuzujeme. Psychologická část je zaměřena více na celkové působení barev na lidské vnímání, a jaké pocity v lidech jednotlivé barvy vyvolávají. V další části teoretického oddílu zmiňuji některá odvětví, která využívají vlastností barev a jejich působení. Podrobně je zde popsána symbolika barev v jednotlivých oblastech, do kterých barvy zasahují. Ve druhé části uvádím příklady aktivit, které je možné začlenit do hodin estetické výchovy a pomocí kterých se žáci naučí barvy prožívat a poznají, jak působí na jejich vnímání.

9 Summary

This thesis deals with the problem of colour perception not only from the physical point of view, but also from the psychological and aesthetic point of view that people tend to perceive with significant difference from one another. It is also considered a process that happens unwittingly by most people. The colour perception can be effectively used in aesthetic education lessons and thus introduce to students a more attractive method of teaching. The pupils can reveal unknown perspectives of the world around them, totally new ones to those they know from science. This thesis proposes a number of possibilities and activities that can be applied in different lesson environments. Pupils in the classroom are taught via experience and learn how to work with feelings that are provoked by the application of the aforementioned colour-related teaching methods.

The present work is divided into two parts. The first part is focused on theory and deals with the history of colours; physical, psychological and practical aspects of colour perception. With respect to the physical point of view, I describe the process of how the human eye perceives colours and what particular measurable properties the colours attribute. The psychological part is focused rather on the overall effect of colours and the human perception of them – especially at what feelings the various colours evoke in people. In the next part of the theoretical section, I mention some sectors that use colour characteristics and their effects. There is described, in detail, the symbolism of colours in those areas, in which the colours are essential. The second part of the thesis presents examples of activities that can be incorporated into aesthetic education lessons and through which pupils learn to understand and effectively use colours. Last but not least, the students learn how improve and work with their perception.

10 Resumen

Esta tesis de licenciatura se dedica del tema de los colores. No solo de la vista física que es más conocida por la gente, sino también de la vista psicológica y estética. Estas dos últimas son aquellas que cada persona siente pero no le da la importancia y la atención. El uso de los temas que se refieren a los colores nos da la posibilidad hacer las clases de la estética más atractivas para los alumnos y daros la vista diferente al mundo que les rodea. Mundo totalmente diferente del que son acostumbrados de las clases de las ciencias naturales. Hay muchísimas posibilidades de las actividades que se pueden aplicar en diferentes condiciones. Por este tipo de enseñanza donde son aplicados diferentes métodos, los alumnos se enseñan a través sus sentimientos y trabajar con sus vivencias. Este trabajo es dividido en dos partes. En la parte primera que se dirige a la teoría, se dedico de la problemática de los colores por la problemática histórica, física, psicológica y práctica. En la parte física describo el proceso como el ojo humano siente los colores y cuáles cualidades medidas da a estos colores. En la parte psicológica se dedico más a la acción de los colores a la sensación de los humanos y cuales sentimientos provocan varios colores. En otra parte teórica estoy mencionado algunos sectores que utilizan las características y sus actuaciones. También describo con detalle el simbolismo de los colores en individuales zonas a donde los colores invaden.

En la segunda parte menciono los ejemplos de las actividades que es posible integrar a las clases de la estética. Gracias a estas actividades se pueden los alumnos enseñar como vivir los colores y como influyen a sus sensaciones.

11 Seznam použitých pramenů

Publikace

BROŽEK, Jaroslav. *Uvedení do práce s barvami*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1995, 200 s. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně)

BRÜCKNEROVÁ, Karla. *Skici ze současné estetické výchovy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 189 s.

BUTLER-BIGGS, Jane. *Feng-šuej v 10 lekcích*. 1. české vyd. Praha: Svojtka, c2003, 144 s.

FOŘTLOVÁ, Karolína. *Barvy v bytě: [nápad, úprava, řešení]*. 1. vyd. Brno: ERA, 2005, 132 s.

GAUDING, Madonna. *Mandaly od A do Z: posvátné obrazce k harmonizaci energie a životní síly*. Vyd. 1. Praha: Metafora, 2012, 400 s.

GOETHE, Johann Wolfgang von. *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, c2011, 110 s.

HASHIMOTO, Alan. *Velká kniha digitální grafiky a designu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008, 384 s.

HULKE, Waltraud Maria. *Magie barev: kniha o léčivé moci barev a jejich působení na lidské tělo, duši a ducha*. Vyd. 1. Praha: Pragma, 1996, 154 s.

KANDINSKY, Wassily. *O duchovnosti umění*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, 86 s.

KANICKÁ, Ludvika. *Bydlení*. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 104 s.

KURIC, Jozef. *Psychologie vnímání malířských výtvarných děl v ontogenezi*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1986, 260 s.

- PARRAMÓN, José M. *Teorie barev*. 1. vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1995, 112 s.
- PEASE, Allan a Barbara PEASE. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Vyd. 1. V Brně: Alman, 2000, 317 s. Cesta k poznání.
- PITTER, Emil. *Nauka o barvách: učebná kniha a příručka pro učitele*. 2.vyd. České Budějovice: K. Ausobský, 1949, 31 s.
- PLESKOTOVÁ, Petra. *Svět barev*. Praha: Albatros, 1987, 202 s.
- RICHTER, Johan. *Léčení barvami: chromoterapie*. 1. vyd. Bratislava: Eco-konzult, 1995, 150 s.
- SAMARA, Timothy. *Grafický design: základní pravidla a způsoby jejich porušování*. V Praze: Slovart, 2008, 272 s
- SPEAR, William. *Feng šuej: design života očima starověkého učení : harmonické prostředí - zdroj vaší energie a zdraví*. Vyd. 1. Překlad Zdeňka Vasiljevová. Praha: Ikar, 1997, 201 s.
- TOO, Lillian. *Feng-šuej: 168 způsobů jak dodat harmonii svému domovu*. Vyd. 1. Překlad Dušan Zbavitel. Praha: Knižní klub, 2004, 158 s.
- VONDRÁČEK, Vladimír. *Vnímání*. Praha: Zdravotnické nakladatelství, 1949, 322 s.
- VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, 324 s. Expert (Grada)
- YAP, Joey. *Feng-šuej pro dům*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2012, 316 s.

Online zdroje

- AMOS: Za školou se školou. [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z:
http://skola.amoskadan.cz/s_pp/s_pp_pg/pg4.htm#Barva
- ARTMUSEUM Martiny Glennové. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z:
http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=124

ANDREA IMMANUELA GHEORGHE-*Feng Shui Brno*. [online]. [cit. 2014-4-11]. Dostupné z: <http://www.fengshui-brno.cz/main.html>

CESTA K DUZE – Barvy a tvary v Mandalách - Webnode. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://cestakduze.webnode.cz/mandaly/barvy-a-tvary-v-mandalach>

Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2011 [cit. 2014-05-02]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-pro-gymnazia>

Výzkumný ústav pedagogický v Praze - Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. [online]. 2007[cit. 2014-05-03]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10427_1_1/

PALADIX *foto - on - line*. [online]. [cit. 2014-01-13]. Dostupné z: <http://www.paladix.cz/sekce/teorie>